

DOI 10.37491/UNZ.112.4
УДК 343.13

Олександр ДРОЗДОВ¹, Михайло КАРПЕНКО²,
Олена ДРОЗДОВА³, Ольга ПАНЧЕНКО⁴

ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ДО ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ЗАХОДІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ: СПЕЦІАЛЬНА ПРОЦЕСУАЛЬНА ФОРМА, ПРЕДСТАВНИЦТВО І СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ

Закон України № 4111-ІХ від 04 грудня 2024 р. запровадив главу 37⁻¹ КПК України і сформував спеціальний процесуальний режим застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру за підставами, передбаченими ч. 2 ст. 96⁻³ КК України, поряд із загальним порядком провадження за підставами ч. 1 цієї статті. Досліджено три взаємопов'язані питання: чи утворює глава 37⁻¹ самостійну спеціальну процесуальну форму; яким має бути мінімальний стандарт процесуального статусу,

¹ доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, адвокат, професор кафедри кримінального процесу, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого (м. Харків), drozdov.am1978@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-1364-1272>.

² кандидат юридичних наук, доцент, адвокат, доцент кафедри кримінального процесу, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого (м. Харків), m.ol.karpenko@nlu.edu.ua, <https://orcid.org/0000-0002-0939-7353>.

³ кандидатка юридичних наук, доцентка, адвокатка, доцентка кафедри кримінально-правових та адміністративно-правових дисциплін, Приватний вищий навчальний заклад «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука» (м. Рівне), e.valerevna1991@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-8018-8116>.

⁴ кандидатка юридичних наук, суддя, Харківський окружний адміністративний суд, olga.panchenko.work.kh@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0004-2825-5555>.

представництва і захисту юридичної особи, з огляду на ЄСПЛ, право ЄС і порівняльний досвід; якими критеріями правової визначеності, пропорційності та судового контролю мають обмежуватися обмежувальні заходи, угоди та темпоральна дія новел 2024 року. Методологія поєднує системно-структурний, формально-юридичний і функціонально-компаративний аналіз із пріоритетом первинних джерел — практики ЄСПЛ, Суду ЄС, Верховного суду США, Верховного суду Великої Британії, Федерального конституційного суду Німеччини, Верховного суду Іспанії, а також релевантних французьких судових і квазісудових матеріалів. Окремо здійснено постатейне зіставлення ст.ст. 483¹–483²² КПК України з аналогічними інститутами загального порядку, що дало змогу відмежувати виправдані спеціальні правила від законодавчих рішень, які послаблюють процесуальні гарантії. Обґрунтовано, що глава 37¹ КПК України утворює самостійну спеціальну процесуальну форму для проваджень за підставами ч. 2 ст. 96³ КК України, однак її чинна конструкція лише частково інтегрована в загальну архітектуру кримінального процесу. Найбільш уразливими елементами визнано не саму формальну прив'язку початку спеціальної гілки провадження до постанови прокурора або ухвали суду, а відсутність зовнішньо перевірюваних запобіжників від фактичного провадження щодо юридичної особи поза спеціальним статусом, змішування функцій представника і захисника, відсутність належних антиконфліктних запобіжників, знижений стандарт відкриття матеріалів, ризики розгляду обмежень без участі іншої сторони та неповну врегульованість професійної таємниці і заборони самовикриття в корпоративному контексті. На основі порівняльного матеріалу та постатейного аналізу доведено потребу законодавчо розмежувати статус представника і захисника юридичної особи, закріпити спеціальний режим захисту професійної таємниці, забезпечити обов'язкову участь адвоката у провадженнях про обмежувальні заходи й угоди, передбачити ранній процесуальний канал захисту власників і кінцевих бенефіціарних власників до формалізації спеціального порядку, а також застосовувати диференційований підхід до темпоральної дії новел 2024 року. Запропоновано точкові зміни до статей 3, 5, 7, 483¹, 483², 483³, 483⁴, 483⁷, 483¹¹ та пов'язаних положень КПК України.

Ключові слова: кримінальне провадження; юридична особа; представництво і захист; професійна таємниця; заборона самовикриття; обмежувальні заходи; судовий контроль; корпоративне правозастосування; Конвенція ОЕСР про боротьбу з підкупом іноземних посадових осіб у міжнародних ділових операціях.

1. Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Прийняття Закону України від 04 грудня 2024 р. № 4111–ІХ, яким одночасно внесено зміни до Кримінального кодексу України (далі — КК України) та Кримінального процесуального кодексу України (далі — КПК України), стало черговим кроком у розвитку української моделі кримінально-правового реагування на правопорушення,

учинені «в інтересах» або «від імені» юридичних осіб [1]. Центральною процесуальною новелою стала поява гл. 37⁻¹ КПК України «Кримінальне провадження щодо застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру у спеціальному порядку», призначеної для реалізації підстав, передбачених ч. 2 ст. 96⁻³ КК України [2]. Водночас поява окремого процесуального інституту актуалізувала комплекс системних питань: визначення його місця у структурі розд. VI «Особливі порядки кримінального провадження» КПК України, змістовне наповнення процесуального статусу юридичної особи, стандарти представництва і захисту, а також часові межі дії новел.

Актуальність проблематики посилюється міжнародним виміром. Стандарти Конвенції про боротьбу з підкупом іноземних посадових осіб у міжнародних ділових операціях (далі — Конвенція ОЕСР), ухваленої в межах Організації економічного співробітництва та розвитку (далі — ОЕСР), виходять із вимоги забезпечити ефективну відповідальність юридичних осіб за іноземний підкуп та пов'язані діяння [3]. У грудні 2025 року Україна стала 47-м членом Робочої групи ОЕСР з питань боротьби з хабарництвом. 10 березня 2026 р. ухвалено Закон України «Про приєднання України до Конвенції про боротьбу з підкупом іноземних посадових осіб у міжнародних ділових операціях» № 4811–ІХ, який станом на 04 липня 2026 р. не набрав чинності. Проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про запобігання корупції» у зв'язку з приєднанням України до Конвенції про боротьбу з підкупом іноземних посадових осіб у міжнародних ділових операціях (номер та дата реєстрації: № 15056 від 06.03.2026), необхідний для завершення імплементаційного пакета, 26 травня 2026 р. прийнято за основу та готується до другого читання [4–6]. Саме тому вдосконалення процесуальних гарантій у провадженні щодо застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб слід розглядати не як суто технічне питання, а як елемент довіри до правової системи, інвестиційного середовища та міжнародної правової кооперації. Додатковим безпосередньо релевантним європейським орієнтиром є Директива (ЄС) 2024/1226 про криміналізацію порушення обмежувальних заходів Союзу, яка встановила мінімальні правила щодо відповідних кримінальних правопорушень і покарань, відповідальності юридичних осіб, інструментів розслідування, координації компетентних органів, захисту викривачів та статистичного супроводу правозастосування [7]. Показово, що її імплементація у Німеччині та Італії у 2026 році посилила ризики для компаній і менеджменту, але водночас зберегла увагу до професійної таємниці, обов'язків повідомлення, пропорційності та належної правової процедури (*due process*) [8–11]. Для української дискусії це важливо, оскільки сучасний європейський вектор правозастосування щодо юридичних осіб поєднує ефективність переслідування з належною правовою процедурою.

Ключова проблема полягає в тому, що гл. 37⁻¹ КПК України одночасно розширює спроможність держави реагувати на корпоративні правопорушення і створює нові точки процесуального ризику: формалізований порядок початку провадження, автономні строки та потенційний розрив між

фактичним процесуальним інтересом держави до юридичної особи і моментом набуття нею спеціального статусу, гнучку модель представництва, можливість застосування обмежень *ex parte* (без участі іншої сторони) та окремий режим угод. Саме тому оцінювати її слід не лише як кодифікаційну новелу, а як тест на здатність українського кримінального процесу поєднати ефективно правозастосування щодо юридичних осіб із конвенційно сумісними гарантіями належної процедури.

2. Аналіз останніх досліджень і публікацій та виокремлення не вирішених аспектів. Питання кримінально-правової та кримінальної процесуальної реакції на корпоративні правопорушення традиційно перебувають на перетині доктрини кримінального права, кримінального процесу та комплаєнс-дискурсу. У зарубіжній літературі значну увагу приділено проблемі розширення корпоративної кримінальної відповідальності, ролі переговорних форм завершення проваджень і ризикам «прокурорського нормотворення» через угоди та відкладене переслідування [12]. Окремий напрям становить критика угод про відкладене переслідування (*deferred prosecution agreements*, DPA) крізь призму презумпції невинуватості та судового контролю [13]. В українській науці переважає аналіз матеріально-правових підстав застосування заходів до юридичних осіб та загальних процесуальних механізмів їх реалізації; комплексну характеристику матеріальних і процесуальних аспектів, зокрема загального та спеціального порядків, містить підрозділ 2.7 навчального посібника «Хабарництво: кваліфікація, правові наслідки, кримінальне провадження» [14, с. 356–369]. Після виокремлення гл. 37⁻¹ КПК України додаткового уточнення потребують саме системні та гарантійні питання.

Безпосередньо до нової моделі гл. 37⁻¹ КПК України звернулися О. В. Бабаєва, Д. О. Даценко та Г. О. Прохорова, які проаналізували особливості досудового розслідування, строки та окремі компаративні орієнтири спеціального порядку; І. В. Гловюк системно виявила невизначеність статусу представника і захисника, обсягу їхніх прав та участі захисника на завершальних і судових стадіях [15; 16]. Для дослідження угод методологічне значення має дисертація М. В. Сіроткіної про право на компроміс у кримінальному процесі [17]. Водночас ця дисертація завершена у 2021 році — до прийняття Закону № 4111–ІХ і появи гл. 37⁻¹ КПК України, — тому її висновки можуть використовуватися лише як загальнотеоретична основа щодо добровільності, поінформованості, меж компромісу та диференціації процесуальної форми, але не як безпосереднє тлумачення ст.ст. 483⁻¹⁷–483⁻²¹ КПК України.

Суміжну доктринальну основу для розв’язання порушених у цьому дослідженні темпоральних і юрисдикційних питань становлять праці І. В. Басистої та О. М. Дроздова про зворотну дію закону про кримінальну відповідальність; О. М. Дроздова та О. І. Марочкина про закриття кримінального провадження після втрати чинності законом, яким установлювалася кримінальна протиправність діяння; О. М. Дроздова та О. В. Дроздової про дію кримінального процесуального закону в часі; а також дисерта-

ція А. К. Дергачова про дію кримінальних процесуальних норм у часі, просторі та за колом осіб [18–21]. Значення цих праць для аналізу гл. 37⁻¹ КПК України є методологічним: вони дозволяють відокремити матеріально-правові наслідки від процесуальної форми їх реалізації, диференціювати негайну, ретроактивну й ультраактивну дію норм та не ототожнювати іноземний елемент правопорушення з екстериторіальною дією українського процесуального закону.

Невирішеними залишаються, на нашу думку, щонайменше три блоки проблем:

1) концептуальне визначення провадження за гл. 37⁻¹ КПК України як особливого порядку кримінального провадження та його «вбудованість» у загальну архітектуру КПК України;

2) заповнення прогалин щодо процесуального статусу юридичної особи, зокрема у частині загальних засад і прав сторін;

3) стандарти представництва і захисту, включно з обов'язковою участю адвоката під час застосування обмежувальних заходів, укладення та затвердження угод, а також раннім процесуальним каналом участі власників і кінцевих бенефіціарних власників до формалізації спеціального порядку.

Новітня порівняльна доктрина змістила фокус із питання про саме існування корпоративної відповідальності на принципи її побудови та процесуальні гарантії. У британській дискусії Джеремі Гордер (Jeremy Horder) показує, що Закон про економічні злочини та прозорість корпорацій 2023 року (ECSTA 2023) став системним втручанням у корпоративну відповідальність у системі загального права, але не усунув проблем меж атрибуції; Александер Сарч (Alexander Sarch) доводить, що навіть розширена доктрина ідентифікації (*expanded identification doctrine*) не розв'язує проблем інформаційної фрагментації (*informational fragmentation*) і сукупного знання (*collective knowledge*) всередині корпорації. На рівні ЄС Гелі Коркка-Кнутс (Heli Korkka-Knuts) та Сакарі Меландер (Sakari Melander) обґрунтовують потребу принципової, а не суто інструментальної корпоративної санкційної політики. Для процедур угод особливе значення мають роботи Тодд Го (Todd Naugh) і Мейсон Маккартні (Mason McCartney), які показують, що узгоджене правозастосування (*negotiated enforcement*) виправдане лише за умови чітких процесуальних стримувань, прозорості та реального судового контролю. Саме на тлі цієї дискусії слід оцінювати гл. 37⁻¹ КПК України [22–25].

3. Мета дослідження полягає у відповіді на три взаємопов'язані питання:

(1) чи становить провадження за гл. 37⁻¹ КПК України самостійну спеціальну процесуальну форму (особливий порядок), а не лише модифікацію загального порядку;

(2) які мінімальні стандарти процесуального статусу, представництва і захисту юридичної особи вимагаються, з огляду на ЄКПЛ, право ЄС і порівняльний досвід;

(3) які критерії правової визначеності, процесуальної здійсненності, пропорційності та судового контролю повинні обмежувати формалізацію спеціального провадження, темпоральну дію новел 2024 року та застосування обмежувальних заходів щодо юридичної особи.

4. Методологія дослідження. Методологічну основу становлять системно-структурний та формально-юридичний методи (для аналізу конструкції гл. 37⁻¹ КПК України і її зв'язків із загальними засадами процесу), порівняльно-правовий метод (для зіставлення української моделі з підходами США, Великої Британії, Франції, Німеччини, Італії та Іспанії, а також із сучасним *acquis* ЄС, сформованим, зокрема, Директивою (ЄС) 2024/1226), а також елементи практико-орієнтованого аналізу практики ЄСПЛ щодо прав юридичних осіб у судових процедурах.

Порівняльно-правовий аналіз у цій статті має функціональний характер. Порівнюються не правопорядки «в цілому», а чотири їхні інституційні складники:

- (1) правила атрибуції діяння фізичної особи юридичній;
- (2) статус представника і захисника юридичної особи та конфлікт інтересів;
- (3) угоди та інші узгоджені або позасудові способи врегулювання;
- (4) межі втручання держави в майнову сферу, корпоративне управління та конфіденційні комунікації компанії.

Це дає змогу оцінити українську гл. 37⁻¹ КПК України не суто описово, а крізь призму конкретних процесуальних функцій.

5. Нормативні передумови та еволюція процесуального режиму в Україні. Інститут застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб був уведений у національне право у 2013 році у контексті виконання міжнародних зобов'язань та євроінтеграційних пріоритетів [14, с. 356–359; 26]. Початково процесуальні норми щодо юридичних осіб були «вмонтовані» у загальне кримінальне провадження та не мали виразної системної автономії. Це створювало підстави для дискусії: чи є відповідні правила лише модифікацією загального порядку, чи вони утворюють спеціальне провадження.

Новела 2024 року — поява окремої гл. 37⁻¹ КПК України — не замінила загальний режим єдиною процедурою, а сформувала дворівневу модель. За підставами, передбаченими ч. 1 ст. 96⁻³ КК України, провадження здійснюється в межах загального порядку, зокрема за правилами ч. 8 ст. 214, ст. 339 і 341 КПК України. Гл. 37⁻¹ застосовується лише до спеціальних підстав, визначених ч. 2 ст. 96-3 КК України, і передбачає окрему процесуальну траєкторію, яка за встановлених законом умов може бути виділена в самостійне провадження [2; 14, с. 365–369].

Показово, що сучасний європейський підхід не зводиться до визначення складів правопорушень і санкцій. Директива (ЄС) 2024/1226 одночасно:

- (1) вимагає забезпечити відповідальність юридичних осіб і ефективні, пропорційні та стримувальні кримінальні або некримінальні санкції;

(2) допускає як прив'язані до обороту, так і фіксовані за сумою моделі корпоративних штрафів;

(3) вимагає наявності ефективних і пропорційних інструментів розслідування;

(4) поширює механізми захисту викривачів на повідомлення про порушення обмежувальних заходів;

(5) вимагає внутрішньодержавної координації компетентних органів та належного статистичного супроводу правозастосування [7].

Для гл. 37⁻¹ КПК України це важливий нормативний сигнал: сучасне правозастосування щодо юридичних осіб у Європі розглядається як комплекс «*liability + procedure + safeguards + coordination*» («відповідальність + процедура + гарантії + координація»), а не як проста техніка розширення підстав застосування заходів до юридичної особи.

Водночас гл. 37⁻¹ КПК України не є імплементацією *acquis* ЄС у вузькому сенсі; її значення полягає в іншому — у спробі побудувати процесуальну форму, здатну забезпечити сучасний національний рівень правозастосування щодо юридичних осіб без втрати базових гарантій справедливого процесу.

Додатковим аргументом на користь такого розуміння є найновіша практика Суду ЄС у справах *T Trust, FZ AR ma SX* (21 травня 2026 р.), у якій поняття «належності» та «контролю» щодо активів під час застосування обмежувальних заходів витлумачено функціонально: вони охоплюють усі форми влади або впливу (*power or influence*), включно з фактичною владою (*de facto power*) за відсутності формального правового зв'язку з активом. Для української теми це важливо не як прямий шаблон для гл. 37⁻¹ КПК України, а як підтвердження ширшої європейської тенденції: сучасне правозастосування дедалі менше покладається на формальну титульність активу і дедалі більше — на реальний контроль, вигодонабуття та ризик обходу (*circumvention*) правових обмежень [27].

6. Провадження за гл. 37⁻¹ КПК України як особливий порядок кримінального провадження: системність, критерії відмежування та наслідки кодифікації. Запровадження гл. 37⁻¹ КПК України (ст.ст. 483⁻¹–483⁻²²) створило в українському кримінальному процесі окрему спеціальну процесуальну траєкторію для застосування заходів до юридичних осіб за підставами ч. 2 ст. 96⁻³ КК України. Її адресатом є юридична особа як суб'єкт, щодо якого суд вирішує питання про застосування заходів кримінально-правового характеру. Такий дизайн виходить за межі класичного «провадження щодо окремих категорій осіб» і наближається до моделей, у яких корпоративні санкції мають каральний або квазікримінальний ефект та потребують повноцінних гарантій належної процедури [14, с. 367–369; 24].

Потреба в повноцінних гарантіях у такому провадженні зумовлена не лише внутрішньою логікою кодифікації, а й автономним конвенційним підходом до «кримінальної» природи проваджень, які за своїми наслідками мають каральний або квазікримінальний ефект. Практика ЄСПЛ у спра-

вах *A. Menarini Diagnostics* та *Grande Stevens* демонструє, що навіть формальна некримінальна класифікація не звільняє державу від вимог справедливого розгляду, передбачуваності та ефективного судового контролю. Саме тому гл. 37⁻¹ КПК України має оцінюватися як спеціальна процедура не лише в системі національного права, а й у світлі стандартів Конвенції [28; 29].

Предмет доказування у спеціальному порядку не можна зводити до одного універсального «подвійного» тесту. За ч. 2 ст. 96⁻³ КК України вважаємо, що прокурор і суд мають установити одну з чотирьох груп юридично значущих обставин:

- (1) вчинення діяння засновником (учасником), кінцевим бенефіціарним власником або членом наглядової ради від імені та/або в інтересах юридичної особи;
- (2) незабезпечення виконання обов'язків щодо запобігання корупції;
- (3) незабезпечення належного нагляду та/або контролю за визначеним законом колом осіб;
- (4) вчинення діяння з відома уповноважених осіб, засновника (учасника), кінцевого бенефіціарного власника або члена наглядової ради.

Ці підстави застосовуються незалежно від установлення конкретної фізичної особи та притягнення її до кримінальної відповідальності. Отже, процесуальний аналіз має охоплювати як фактичні обставини суспільно небезпечного діяння, так і конкретну передбачену законом підставу його зв'язку з юридичною особою [14, с. 359–364].

Водночас санкційний та кримінально-процесуальний контексти не можна змішувати без застережень. Те, що у праві ЄС для цілей обмежувальних заходів допускається тлумачення з пріоритетом сутності над формою понять «контроль» (*control*) і «належність» (*belonging to*), не означає автоматичної допустимості такого самого розширення корпоративного зв'язку у гл. 37⁻¹ КПК України. У національному особливому порядку будь-яке звернення до фактичного впливу повинно залишатися в межах чітко передбачених законом критеріїв і супроводжуватися повноцінним судовим мотивуванням; інакше протидія обходу (*anti-circumvention*) може перетворитися на надмірну атрибуцію (*over-attribution*) [27].

З кодифікаційного погляду, гл. 37⁻¹ КПК України має тлумачитися як *lex specialis* щодо загальних положень КПК України, але із чітко визначеним «мостом» до загальних засад кримінального провадження і процесуальних прав його учасників. *De lege ferenda* доцільно: саме розміщення норм у розд. VI КПК України ще не доводить ані необхідності, ані оптимальності окремої процесуальної форми. Її виправданість слід перевіряти функціонально: чи існують автономний адресат заходів і відмінний предмет доказування; чи потрібні спеціальні правила початку та строків провадження, представництва, обмежень, угод і судового рішення; чи забезпечено субсидіарне застосування загальних засад КПК України. Порівняльний матеріал не нав'язує єдиної законодавчої техніки. Зокрема, в чеському праві провадження щодо юридичних осіб не є просто тотожним загальному порядку: Закон № 418/2011 Sb. водночас є *lex specialis*, регулює особливості

провадження і передбачає субсидіарне застосування загальних кримінальних та кримінальних процесуальних норм. Тому науково точніше протиставляти не «спеціальну» і «загальну» процедури як взаємовиключні моделі, а різний ступінь процесуальної автономізації. гл. 37-1 КПК України є функціонально виправданою саме сукупністю двадцяти двох взаємопов'язаних відступів, однак лише за умови чіткого правила про субсидіарність загальних засад і гарантій [15; 30].

Додатковою методологічною опорою є запропонована А. К. Дергачовим типологія загальної, особливої та виняткової дії кримінальних процесуальних норм за колом осіб залежно від юридично значущого статусу суб'єкта [21]. Хоча прикладна частина його дисертації безпосередньо стосується передусім окремих категорій фізичних осіб, її загальнотеоретичний висновок релевантний і тут: сама відмінність адресата не виправдовує спеціальної форми, якщо вона не пов'язана зі специфічним предметом доказування, процесуальними ризиками та додатковими гарантіями. Стосовно юридичної особи така сукупність наявна, однак межі спеціального порядку мають визначатися чіткою гіпотезою норми та не можуть розширюватися лише за функціональною доцільністю:

(а) уніфікувати термінологію («обмеження стосовно юридичної особи», «заходи кримінально-правового характеру» тощо) через дефініції у ст. 3 КПК України або пряме посилання у ст. 483⁻¹ КПК України;

(б) нормативно закріпити, що у випадках, коли положення гл. 37-1 КПК України не регулюють або неоднозначно регулюють питання цього особливого порядку, застосовуються загальні засади кримінального провадження, визначені ч. 1 ст. 7 КПК України;

(в) відмежувати процесуальні рішення щодо юридичної особи від процесуального статусу фізичних осіб у «базовому» провадженні, щоб уникнути підміни стандартів змагальності.

6.1. Гл. 37-1 КПК України у зіставленні із загальним порядком: короткий постатейний аналіз. Оскільки гл. 37-1 КПК України модифікує загальний порядок кримінального провадження у двадцяти двох конкретних точках — від підстав і початку провадження до виконання судового рішення, — оцінка її як справді особливого порядку потребує тут принаймні короткого аналітичного постатейного зіставлення з аналогічними інститутами загального порядку. Саме таке зіставлення дає змогу відмежувати виправдані спеціальні правила від тих, які знижують гарантії або створюють колізії [2; 14, с. 365–369].

Стаття 483⁻¹. Підстави та загальні правила провадження. Аналоги в загальному порядку — ст.ст. 214, 217, 339, 341 КПК України. Спеціальний порядок не є альтернативою внесенню відомостей до ЄРДР: він виникає в межах уже зареєстрованого кримінального провадження, а за наявності умов, установлених ч. 2 ст. 483⁻¹ КПК України, матеріали щодо юридичної особи виділяються прокурором в окреме провадження. Тому ст. 483⁻¹ КПК України утворює вторинну процесуальну гілку вже наявного прова-

дження. Водночас норма надто широко описує випадки неможливості продовження переслідування фізичної особи, що потребує точнішого законодавчого формулювання.

Стаття 483². Представник юридичної особи. Аналоги — ст.ст. 45, 46, 49, 52, 54 КПК України. Позитивним є те, що законодавець визнав участь представника обов'язковою та передбачив залучення захисника за призначенням, якщо юридична особа не визначила представника. Водночас ч. 2 ст. 483² КПК України наділяє представника правами та покладає на нього обов'язки, передбачені ст. 46 КПК України для захисника, фактично поєднуючи дві різні процесуальні функції. Другою системною вадою є відсутність прямого антиконфліктного фільтра.

Стаття 483³. Постанова прокурора, ухвала суду про здійснення спеціального провадження. Аналоги — ст.ст. 214, 217, 341 КПК України, а за функціональною логікою також формальний момент повідомлення фізичній особі про підозру. У загальному порядку саме повідомлення про підозру є зовнішньо фіксованим моментом початку персоніфікованого кримінального переслідування та запуску відповідних процесуальних строків. У спеціальному порядку щодо юридичної особи аналогічну формалізаційну функцію виконує постанова прокурора або ухвала суду про здійснення спеціального провадження. Тому проблему слід убачати не в самій прив'язці старту спеціальної гілки до формального акта, а у відсутності достатніх зовнішньо перевірюваних запобіжників від тривалого фактичного провадження щодо юридичної особи без надання їй відповідного процесуального статусу. Найуразливішим елементом залишається можливість суду під час судового розгляду ініціювати спеціальне провадження за власною ініціативою, що складно узгодити зі змагальністю та логікою ст. 341 КПК України, за якою відповідний процесуальний рух ініціює прокурор.

Стаття 483⁴. Строки досудового розслідування щодо юридичної особи. Аналог — ст. 219 КПК України. Автономний шестимісячний строк, який може бути продовжений до дванадцяти місяців, є функціонально виправданим для спеціального провадження, у якому конкретній фізичній особі може не повідомлятися про підозру. Якщо ж фізичній особі повідомлено про підозру, застосовуються загальні правила обчислення строків досудового розслідування. Водночас ризик штучного затягування попереднього етапу доцільно усувати не через обчислення строку від суб'єктивного й зовні неконтрольованого моменту «появи достатніх даних», а через формальні процесуальні тригери. *De lege ferenda* варто передбачити, що прокурор зобов'язаний винести постанову про здійснення спеціального провадження не пізніше моменту першого звернення до суду з клопотанням про обмеження прав юридичної особи, ініціювання угоди з юридичною особою, виділення матеріалів щодо неї або вчинення іншої процесуальної дії, у якій юридична особа прямо визначається потенційним адресатом заходів кримінально-правового характеру. Такий підхід зберігає формальну визначеність старту провадження і водночас зменшує простір для фактичного переслідування поза спеціальним статусом.

Стаття 483⁵. Підстави застосування обмежень щодо юридичної особи. Аналоги — загальні правила заходів забезпечення, насамперед

ст. 132 КПК України, а за функціональною логікою — арешт майна. Норма охоплює не лише майнові активи, а й корпоративне управління, зміни у складі учасників, значні правочини тощо. Саме тому такі обмеження можуть набувати характеру попередніх санкцій. Законодавчий задум є прийнятним лише за умови інтеграції у загальний тест ст. 132 КПК України: обґрунтованість, необхідність, пропорційність і перевірка менш інвазивної альтернативи.

У цьому контексті показовими є рішення Суду ЄС у справах *T Trust, FZ AR та SX*: Суд визнав сумісним із правом ЄС заморожування (*freezing*) активів, формально вбудованих у трастові структури, коли сукупність фактичних обставин свідчить про можливість особи, щодо якої застосовано санкції, користуватися активом, отримувати з нього вигоду або впливати на рішення *trustee* (довірчого керуючого) [27]. Для ст. 483⁵ КПК України з цього випливає не презумпція на користь обмеження, а вища планка мотивування: втручання щодо юридичної особи має ґрунтуватися на конкретних ознаках контролю (*indicia of control*) чи фактичного вигодонабуття (*beneficial enjoyment*), а не лише на складності корпоративної чи трастової структури.

Стаття 483⁶. Клопотання прокурора про застосування обмежень. Аналоги — загальні вимоги до клопотань про заходи забезпечення. Стаття достатньо деталізує зміст клопотання, однак слабше, ніж загальний режим, пов'язує його з доказовим стандартом і критеріями ст. 132 КПК України. Тому ст. 483⁶ КПК України доцільно доповнити прямою відсилкою до загальних правил цієї статті.

Стаття 483⁷. Розгляд клопотання судом. Аналог — ст. 172 КПК України. На відміну від загального режиму арешту майна, де модель *ex parte* (без участі іншої сторони) вбудована у зрозумілішу систему скасування і перегляду, ст. 483⁷ КПК України допускає інтенсивне втручання у корпоративну сферу без автоматичного подальшого перегляду за участю сторін. Це створює ризики несумісності зі ст. 1 Першого протоколу до Конвенції. Розгляд *ex parte* за ст. 483⁷ є допустимим лише за вузького тлумачення і потребує обов'язкового швидкого перегляду за участю сторін та адвоката.

Стаття 483⁸. Критерії, які враховує суд. Аналоги — ст.ст. 132 і 173 КПК України. Позитивним є те, що норма прямо зобов'язує суд зважати на вплив обмеження на господарську діяльність і третіх осіб. Водночас без прямої прив'язки до загального доказового стандарту та належного судового перегляду ці критерії можуть залишитися декларативними. Отже, концептуально рішення є правильним, але процедурно незавершеним.

Стаття 483⁹. Скасування обмежень. Аналог — ст. 174 КПК України. Механізм наближений до скасування арешту майна, що слід оцінити позитивно. Водночас коло осіб, які фактично можуть ініціювати перегляд, надмірно залежить від представника. Якщо представник перебуває в конфлікті інтересів або є пасивним, доступ до засобу захисту послаблюється. Тому право подавати клопотання про скасування має бути прямо надане і захиснику-адвокату юридичної особи.

Стаття 483¹⁰. Закінчення досудового розслідування. Аналог — ст. 283 КПК України. Норма функціонально адаптує до корпоративної гілки дві базові альтернативи: закриття провадження або звернення до суду. Це не спрощення, а зумовлене специфікою провадження щодо юридичної особи звуження спектра підсумкових процесуальних рішень.

Стаття 483¹¹. Відкриття матеріалів. Аналог — ст. 290 КПК України. У загальному порядку стороні надається достатній час для ознайомлення, а в разі зволікання строк установлює слідчий суддя. Натомість за ст. 483¹¹ КПК України строк визначає прокурор або слідчий, а продовжує його прокурор за вмотивованим клопотанням представника. Це об'єктивно послаблює судовий контроль порівняно з ч. 10 ст. 290 КПК України. Особливого значення набуває те, що Конституційний Суд України станом на червень 2026 року продовжує розгляд справи за конституційною скаргою Т. Л. Самборської щодо конституційності ст. 309 та п. 2 ч. 2 ст. 428 КПК України. Справа виникла у зв'язку з відсутністю апеляційного і касаційного перегляду ухвали слідчого судді про встановлення строку для ознайомлення з матеріалами за ч. 10 ст. 290 КПК України [31–33].

Для усунення цього дефекту доцільно викласти відповідне положення у такій редакції: «Представникові юридичної особи надається достатній час для ознайомлення з матеріалами досудового розслідування. У разі зволікання строк для ознайомлення встановлюється слідчим суддею за правилами частини десятої статті 290 цього Кодексу».

Стаття 483¹². Акт про застосування заходів. Аналоги — ст.ст. 291, 293 КПК України. Спеціальний акт є виправданим за умови автономності особливого порядку. Водночас загальний обвинувальний акт уже може містити підстави для застосування заходів до юридичної особи. Тому існування окремого акта має обґрунтовуватися саме автономністю провадження, щоб уникнути невиправданого множення процесуальних форм.

Стаття 483¹³. Підготовче судове засідання. Аналог — ст. 314 КПК України. Норма містить техніко-юридичний недолік: опис учасників засідання дублюється в абз. 2 ч. 1 та абз. 2 ч. 2. Субстантивно модель підготовчого засідання загалом відповідає загальному порядку і є прийнятною, але дублювання потребує редакційного усунення.

Стаття 483¹⁴. Судовий розгляд. Аналоги — ст.ст. 337, 368 КПК України. Норма адаптує межі судового розгляду до специфічного корпоративного предмета. Формулювання «суспільно небезпечне діяння» і «зв'язок із юридичною особою» не звільняють суд від вимог безпосередності, змагальності та загальних стандартів оцінки доказів. Водночас бракує чіткішого аналога правил про зміну обсягу обвинувачення чи правової кваліфікації під час судового розгляду.

Стаття 483¹⁵. Судове рішення. Аналоги — ст.ст. 370, 374 КПК України. Це одна з вдаліших статей глави 37¹. Структура рішення прописана достатньо чітко. Особливо позитивно, що законодавець спеціально підкреслив непреюдиціальність рішення щодо юридичної особи для інших проваджень. Водночас непреюдиціальність (ч. 5) не означає, що фактичні дані з

такого провадження взагалі ніколи не можуть набувати доказового значення за загальними правилами.

Стаття 483¹⁶. Апеляційний і касаційний перегляд. Аналогії — ст.ст. 392–394 КПК України. Загальна модель є прийнятною, однак норма формує асиметричну конструкцію окремих повноважень апеляційної інстанції. Це потребує додаткового доктринального та законодавчого пояснення, оскільки межі зміни й скасування рішення артикульовано інакше, ніж у загальному порядку.

Стаття 483¹⁷. Угода між прокурором і юридичною особою. Аналогії — ст.ст. 468, 469 КПК України. Сама ідея відповідає сучасному порівняльному правозастосовному досвіду. Позитивним є те, що сам факт невдалої переговорної комунікації не прирівнюється до визнання юридичною особою фактичних обставин чи правової позиції обвинувачення. Основна вада полягає в тому, що закон не робить участь адвоката обов'язковою вже з моменту ініціювання угоди, хоча процесуальні ризики для юридичної особи виникають саме на цій стадії.

Стаття 483¹⁸. Обставини укладення та зміст угоди. Аналогії — ст.ст. 470, 472, 473 КПК України. Законодавець визначає критерії для прокурора, але серед них є орієнтована на співпрацю вимога надання інформації, необхідної для ідентифікації фізичних осіб. Без дієвих гарантій привілею конфіденційності та захисту від самовикриття така вимога може перетворитися на процесуальний тиск. Процесуальна вигода за співпрацю не повинна набуватися ціною руйнування привілею конфіденційності або примусу до інкримінаційних пояснень.

Стаття 483¹⁹. Судовий розгляд угоди. Аналог — ст. 474 КПК України. Логіка правильно наближена до моделі судового контролю за угодою. Але перевірка судом добровільності й усвідомленості для юридичної особи повинна бути не слабшою, а сильнішою, ніж для фізичної особи, бо тут додається ризик корпоративного конфлікту між менеджментом і самою компанією. Суд повинен перевіряти не лише розуміння наслідків, а й відсутність конфлікту інтересів представника та наявність консультації з адвокатом.

Доктринальні висновки М. В. Сіроткіної дозволяють кваліфікувати угоду як форму добровільного, поінформованого та процесуально гарантованого компромісу, але через зазначені хронологічні межі її праці не можуть підміняти аналіз нової корпоративної угоди [17]. За своєю функцією угода, передбачена ст.ст. 483¹⁷–483¹⁹ КПК України, є *sui generis*: вона поєднує елементи угоди про визнання винуватості (визнання зв'язку юридичної особи із суспільно небезпечним діянням і погодження заходів) та угоди про співпрацю (сприяння розслідуванню, надання інформації, відшкодування шкоди, комплаєнс-зобов'язання), не перетворюючи юридичну особу на підозрюваного чи обвинуваченого.

Найістотніша прогалина полягає в тому, що ч. 3 ст. 483¹⁹ обмежується формулою «якщо суд переконається, що угода може бути затверджена» і не встановлює адаптованого переліку підстав для відмови. Цю прогалину небезпечно залишати судовій аналогії: Касаційний криміналь-

ний суд у постанові від 07 квітня 2020 року у справі № 761/13021/19 наголосив, що під час перевірки загальної угоди на суд не можуть покладатися обов'язки, не передбачені ст. 474 КПК України [34]. *De lege ferenda* ст. 483¹⁹ КПК України слід доповнити вичерпним тестом, за яким суд відмовляє у затвердженні угоди, якщо:

- 1) її умови суперечать КПК України чи іншому закону або ґрунтуються на неправильній правовій кваліфікації;
- 2) вони не відповідають суспільному інтересу;
- 3) порушують права чи законні інтереси сторін, потерпілих, працівників, кредиторів або інших осіб;
- 4) представник не мав належних корпоративних повноважень чи діяв у конфлікті інтересів;
- 5) волевиявлення не було добровільним, поінформованим і сформованим після конфіденційної консультації з адвокатом;
- 6) виконання зобов'язань є очевидно неможливим;
- 7) відсутні достатні фактичні підстави для визнання зв'язку юридичної особи з діями або узгоджені заходи є непропорційними.

Така норма водночас усуне невизначеність і стримуватиме перетворення судового контролю на формальне схвалення прокурорської домовленості.

Стаття 483²⁰. Оскарження рішення на підставі угоди. Аналоги — загальні правила про обмеження апеляційного перегляду вироків на підставі угод. Звуження апеляційних можливостей є допустимим лише за умови посиленого процесуального контролю на етапі виконання ст. 483¹⁹ КПК України; інакше така конструкція стає конвенційно вразливою.

Стаття 483²¹. Наслідки невиконання угоди. Аналог — ст. 476 КПК України. У загальному режимі угод строк звернення про скасування судового рішення у зв'язку з невиконанням угоди пов'язаний зі строками давності притягнення до кримінальної відповідальності, тоді як ст. 483²¹ КПК України установлює однорічний строк. Він може виявитися надто коротким, якщо угода містить тривалі комплаєнс-зобов'язання. Отже, прагнення забезпечити правову визначеність не повинно унеможливлювати реагування на пізніше невиконання складних корпоративних зобов'язань.

Стаття 483²². Виконання судового рішення. Аналоги — ст.ст. 537, 539 КПК України. Концептуально правильно, що питання виконання вирішує суд, який застосував заходи. Водночас стаття недостатньо конкретизує процедуру, учасників, строки й критерії зміни заходів. Тому її слід чіткіше пов'язати з процесуальною рамкою ст. 539 КПК України, щоб зменшити надмірну дискреційність стадії виконання.

7. Процесуальний статус юридичної особи та стандарти представництва і захисту

7.1. Юридична особа як носій процесуальних прав у структурі КПК: дефініційна та гарантійна прогалина. Ч. 2 ст. 483² КПК України наділяє представника юридичної особи правами і покладає на нього обов'язки, передбачені ст. 46 КПК України для захисника. Отже, законодавець функціонально наблизив процесуальні можливості юридичної особи

до захисної моделі, але зробив це переважно всередині гл. 37⁻¹ КПК України. Загальна частина КПК України не містить чіткого статусного маркера юридичної особи як самостійного адресата кримінальних процесуальних гарантій [2].

Європейська практика виходить із того, що юридичні особи є автономними носіями конвенційних процесуальних прав у частині справедливого суду й захисту від свавільного втручання в ділові приміщення та кореспонденцію [35–37]. Тому в українській моделі доречно вивести статус юридичної особи за межі суто спеціальної глави: щонайменше доповнити ст. 3 КПК України відповідною дефініцією учасника спеціального провадження та прямо передбачити у ст. 483⁻¹ КПК України застосовність загальних засад, включно з рівністю сторін та ефективними засобами правового захисту.

Відсутність легального статусного маркера юридичної особи в загальній частині КПК України не є суто технічною вадою: саме вона ускладнює пряме застосування до цього провадження принципів рівності сторін, ефективного доступу до суду, права бути вислуханим у справі, що стосується прав та обов'язків, і належного апеляційного перегляду.

7.2. Представник, захисник і конфлікт інтересів: мінімальні запобіжники. Ст. 483⁻² КПК України формально наділяє представника юридичної особи правами і покладає на нього обов'язки, передбачені ст. 46 КПК України, а залучення захисника за призначенням передбачає лише в разі відсутності належного представника. Така конструкція функціонально змішує дві різні ролі – представництво, тобто вираження волі юридичної особи через її орган або іншу уповноважену особу, і професійний захист, який здійснює адвокат. Без нормативного розмежування цих функцій та антиконфліктних запобіжників юридична особа ризикує залишитися без самостійної захисної позиції.

Цей висновок узгоджується з аргументацією І. В. Гловюк про порушення правової визначеності щонайменше щодо належності представника до сторони захисту, вимог до нього, обсягу його прав, підстав залучення захисника та участі захисника під час відкриття матеріалів і судового провадження [16]. Слово «відсутність» у ч. 5 ст. 483⁻² КПК України справді допускає два несумісні прочитання: незалучення юридичною особою жодного представника або ситуативну неявку вже залученого представника на окрему процесуальну дію чи засідання. Не усуває проблеми й відсилання до ст. 46 КПК України, адже ця стаття не містить автономного каталогу прав захисника, а прив'язує їх до прав підозрюваного чи обвинуваченого — статусів, яких юридична особа у спеціальному порядку не набуває; обов'язки захисника при цьому закріплено у ст. 47 КПК України. Проте вимога, щоб будь-який представник обов'язково був фахівцем у галузі права, не є оптимальною відповіддю: вона знову змішує корпоративне волевиявлення і професійний захист. Системним рішенням є прямий перелік невідчужуваних прав юридичної особи та повноважень її представника у ст. 483⁻², окреме регулювання прав і обов'язків адвоката-захисника та його обов'яз-

кова участь у процесуально ризикових сегментах; саме такий поділ узгоджується з антиконфліктним підходом і вимогою професійного судового представництва [38; 39].

Порівняльні моделі виходять із презумпції структурного конфлікту: у практиці Верховного суду Іспанії підкреслюється, що правосуб'єктність юридичної особи у кримінальному процесі не «поглинається» статусом її адміністратора, а тому представництво має бути організаційно й процесуально відокремленим від потенційного носія персональної кримінальної відповідальності [38]. Аналогічний підхід простежується і в американській моделі: Верховний суд США виходить із того, що корпорації в суді діють через професійного адвоката, а не через «самопредставництво» менеджменту [39].

De lege ferenda доцільно усунути найбільш ризикові конфігурації представництва:

1) доповнити ст. 483⁻² КПК України правилом, за яким підозрюваний або обвинувачений у «базовому» провадженні, а також особа, інтереси якої явно суперечать інтересам юридичної особи, не може бути її представником у провадженні за гл. 37⁻¹ КПК України;

2) передбачити обов'язкову участь адвоката як захисника юридичної особи під час розгляду клопотань про застосування і скасування обмежень (ст.ст. 483⁻⁷–483⁻⁹ КПК України), а також під час укладення та затвердження угод (ст. 483⁻¹⁷–483⁻²¹ КПК України);

3) вимагати від суду перевірки повноважень представника на підставі належного корпоративного акта та відсутності очевидного конфлікту інтересів.

De lege ferenda ч. 2 ст. 483⁻² КПК України доцільно доповнити реченням такого змісту: «Не може бути представником юридичної особи особа, яка в цьому ж кримінальному провадженні є підозрюваним або обвинуваченим, а також інша особа, інтереси якої явно суперечать інтересам юридичної особи». Так само доцільно прямо зафіксувати: «Права захисника, передбачені ст. 46 цього Кодексу, у провадженні щодо юридичної особи реалізуються лише адвокатом-захисником».

Окремо слід врахувати передформалізаційну фазу, коли постанова прокурора про спеціальне провадження ще не винесена, але власники або кінцеві бенефіціарні власники вже можуть мати об'єктивний інтерес у захисті юридичної особи. На відміну від фізичної особи, яка до повідомлення про підозру може бути допитана як свідок із правом на правничу допомогу, юридична особа показань не дає. Тому захисна версія компанії до формалізації спеціального порядку фактично може реалізовуватися через показання засновників (учасників), кінцевих бенефіціарних власників, членів органів управління чи наглядової ради, а також через подані ними документи. *De lege ferenda* варто передбачити, що за клопотанням такого власника чи бенефіціара слідчий, прокурор або суд зобов'язані забезпечити його допит чи долучення поданих матеріалів, якщо вони стосуються можливої підстави застосування заходів до юридичної особи; відмова має бути вмотивованою і підлягати судовому контролю. Такий механізм не зміщує

початок спеціального строку на суб'єктивний момент «появи достатніх даних», але створює зовнішньо перевірюваний канал раннього захисту.

7.3. Професійна таємниця, *legal professional privilege* (привілей конфіденційності спілкування з адвокатом) та «внутрішні розслідування». Корпоративні провадження неминуче залучають комплаєнс-матеріали, результати внутрішніх розслідувань, юридичні висновки та комунікації з адвокатами. У правовпорядках із розвиненими системами корпоративної відповідальності захист таких матеріалів розглядається як ядро належної процедури, оскільки він підтримує комплаєнс і запобігає перетворенню розслідування на *fishing expedition* (нічим не обмежений пошук доказів). Показовими є дискусії навколо обшуків у юридичних фірмах і вилучення матеріалів внутрішніх розслідувань у Німеччині, зокрема у практиці Федерального конституційного суду Німеччини (BVerfG), та подальша оцінка стандартів професійної таємниці ЄСПЛ [40–42].

У корпоративному провадженні охоронюваною сферою є не лише класична адвокатська таємниця у вузькому розумінні, а й конфіденційні комунікації юридичної особи з незалежним адвокатом, а також внутрішні матеріали, підготовлені для надання правової допомоги, якщо вони справді пов'язані з юридичною консультацією або захистом. Право ЄС вибудувало цю гарантію у лінії *AM&S — Akzo Nobel — F SCS*, а практика ЄСПЛ і німецького конституційного правосуддя вимагає дієвих процесуальних запобіжників проти безконтрольного вилучення привілейованих матеріалів у юридичних фірмах і компаніях. Справа *Upjohn* додатково показує, що захист конфіденційної комунікації з юристом є інституційною передумовою комплаєнсу та добросовісного внутрішнього розслідування [40–47].

Особливо показово, що Директива (ЄС) 2024/1226, криміналізуючи порушення обмежувальних заходів Союзу, прямо зберігає професійну таємницю правників: обов'язки повідомлення не поширюються на інформацію, отриману під час визначення правової позиції клієнта або здійснення його захисту чи представництва в судовому провадженні [7]. Італійський законодавчий декрет № 211/2025 пішов тим самим шляхом і в ст. 8 передбачив відповідний виняток для правників [10; 11]. Для української моделі це аргумент на користь прямого процесуального режиму привілейованих корпоративних матеріалів у КПК України, а не залишення питання лише на рівні загальних положень про адвокатську таємницю.

Право ЄС послідовно вибудовує стандарт привілею конфіденційності спілкування з адвокатом (*legal professional privilege*) для незалежних адвокатів та окреслює межі доступу держави до конфіденційних матеріалів у межах адміністративних і квазікримінальних процедур. Актуальним орієнтиром є рішення Суду ЄС у справі *F SCS та ін.* (С-432/23), яке підтверджує значення адвокатської конфіденційності як елементу ефективного захисту у процедурах отримання інформації державою [43]. У британській традиції *legal professional privilege* визнається фундаментальною гарантією, здатною обмежувати навіть податково-розслідувальні повноваження держави [44].

Для української моделі *de lege ferenda* необхідно:

(а) прямо закріпити у гл. 37⁻¹ (або у загальній частині КПК України) процесуальний режим «привілейованих» документів і комунікацій юридичної особи з адвокатом (заборона вилучення/використання; порядок запечаткування; незалежний судовий фільтр);

(б) визначити, що комплаєнс-розслідування та юридичні висновки, підготовлені адвокатом/для адвоката з метою надання правової допомоги юридичній особі, не можуть бути використані як доказ обвинувачення без перевірки судом дотримання гарантій конфіденційності;

(в) забезпечити швидке й ефективне оскарження втручань у професійну таємницю.

У гл. 37⁻¹ КПК України або в загальній частині КПК України слід передбачити норму такого змісту: «Документи, електронні дані та інші носії інформації, що містять конфіденційну комунікацію юридичної особи з адвокатом або підготовлені адвокатом чи для адвоката у зв'язку з наданням правничої допомоги, підлягають запечатуванню та невідкладному судовому вирішенню питання про можливість їх огляду, вилучення чи використання».

7.4. Заборона самовикриття та межі «коопераційного обов'язку» юридичної особи. Окремої уваги потребує баланс між процесуальною кооперацією юридичної особи — наданням документів, доступом до даних, виконанням ухвал слідчого судді — і забороною примушування до самовикриття як елементом справедливого суду. ЄСПЛ послідовно оцінює примусове отримання від особи матеріалів або пояснень, які фактично формують доказування проти неї, крізь призму ст. 6 Конвенції [48].

У корпоративному контексті це має означати:

(а) заборону вимагати від представника юридичної особи пояснень про вину чи визнання фактів як умову пом'якшення заходів;

(б) чітке розмежування між обов'язком надати наявні документи за належного судового контролю і недопустимістю примусу до створення нових інкримінаційних пояснень.

Додатковим орієнтиром є Директива (ЄС) 2024/1226. Її преамбула підтверджує право фізичних осіб не свідчити проти себе та зберігати мовчання, а імплементація має відбуватися з повагою до процесуальних прав у кримінальному провадженні та гарантій Хартії ЄС [7]. Ця гарантія безпосередньо сформульована для фізичних осіб, однак є важливим тлумачним орієнтиром у корпоративному провадженні, де обов'язки юридичної особи реалізуються через керівників, працівників і представників. Навіть у сфері правозастосування щодо обмежувальних заходів коопераційні обов'язки не повинні перетворюватися на примус до створення інкримінаційних пояснень.

Порівняльний матеріал показує, що заборона самовикриття у корпоративному контексті не зводиться до формули «компанія може мовчати» або «компанія зобов'язана співпрацювати». Американська модель виходить із того, що корпорація як така не користується привілеєм проти самовикриття (*privilege against self-incrimination*) в обсязі, притаманному фізичній

особі, тоді як право ЄС у лінії *Orkem* забороняє державі примушувати суб'єктів господарювання до визнання самого порушення. Для українського процесу оптимальним є проміжний підхід: юридична особа може бути зобов'язана надати наявні документи чи дані на підставі закону і під судовим контролем, але не повинна примушуватися створювати нові інкримінаційні пояснення або визнавати порушення як умову процесуального пом'якшення [49; 50].

8. Темпоральна дія новел 2024 року: межі негайного застосування та вимоги правової визначеності. Закон № 4111–ІХ набрав чинності 26 грудня 2024 р. [1; 14, с. 362]. Темпоральний аналіз його положень потребує розмежування кримінально-правових і кримінальних процесуальних новел. Перші визначають матеріальні підстави та види заходів щодо юридичної особи; другі — порядок процесуальних дій і рішень. Змішування цих площин може призвести або до необґрунтованої ретроспективності, або до помилкової відмови від негайної дії процесуального закону.

Відповідно до ст. 5 КПК України процесуальна дія проводиться, а процесуальне рішення приймається за положеннями Кодексу, чинними на момент їх початку або прийняття. Отже, процесуальні дії після 26 грудня 2024 р. мають здійснюватися за чинною редакцією КПК України. Водночас ст. 5 КПК України не надає зворотної дії новим матеріальним підставам застосування заходів, установленим КК України, і не змінює правил чинності кримінального закону в часі.

Тому *de lege lata* слід виходити з такого:

(1) правила гл. 37⁻¹ КПК України застосовуються до процесуальних дій і рішень, що розпочинаються або приймаються після 26 грудня 2024 р.;

(2) наявність матеріально-правової підстави та допустимий вид заходу визначаються кримінальним законом, чинним на час відповідного діяння, з урахуванням заборони зворотної дії більш суворого закону;

(3) процесуальні дії, завершені до набрання чинності Законом № 4111–ІХ, оцінюються за законом, чинним на момент їх проведення, тоді як наступні дії здійснюються за чинним КПК України [51].

De lege ferenda доцільно закріпити пряму перехідну норму, яка усуне можливі сумніви: підтвердить негайне застосування нових процесуальних правил до майбутніх процесуальних дій та водночас заборонить ретроспективне застосування нових або більш обтяжливих матеріально-правових підстав і заходів.

Відповідну перехідну норму можна сформулювати так: «Процесуальні дії та рішення після набрання цим Законом чинності здійснюються за положеннями Кримінального процесуального кодексу України, чинними на момент їх початку або прийняття. Положення цього Закону, що встановлюють нові чи більш обтяжливі підстави або види заходів кримінально-правового характеру щодо юридичної особи, не застосовуються до діянь, учинених до набрання ним чинності».

Запропоноване уточнення не означає дублювання у гл. 37⁻¹ КПК України правил дії кримінального закону в часі. Заборона ретроспективного застосування нових або більш обтяжливих матеріально-правових підстав

впливає зі ст. 58 Конституції України, ст.ст. 4–5 КК України, практики Конституційного Суду України та стандарту *lex mitior* за ст. 7 Конвенції [51; 52]. Натомість негайна дія процесуального закону регулюється ст. 5 КПК України. Отже, належним місцем для спеціального розмежувального припису є не текст гл. 37⁻¹, а прикінцеві та перехідні положення комплексного Закону № 4111–ІХ. Його функція — не повторити КК України, а усунути ризик помилкової кваліфікації змішаних приписів про підстави, види заходів і процедуру як суто процесуальних та відповідно їх необґрунтованого ретроспективного застосування.

Наведене розмежування дістає додаткове доктринальне підтвердження. О. М. Дроздов та О. В. Дроздова обґрунтували, що нове процесуальне регулювання застосовується до дій і рішень після набрання ним чинності, а правовідносини, що тривають, узгоджуються із ним лише на майбутнє [20]. Дослідження І. В. Басистої, О. М. Дроздова, О. І. Марочкіна показують, що темпоральну природу законодавчої зміни слід визначати не за назвою акта чи галузевою формою припису, а за його реальним впливом на кримінальну протиправність, відповідальність і процесуальне становище особи [18; 19]. А. К. Дергачов систематизував негайну, ультраактивну та ретроактивну дію кримінальних процесуальних норм і пов'язав заборону ретроактивного погіршення становища учасника з верховенством права [21].

Тому для кожного припису Закону № 4111–ІХ необхідний чотириступеневий тест:

- 1) класифікація норми за змістом як матеріальної, процесуальної або змішаної;
- 2) установлення моменту діяння та моменту відповідної процесуальної дії чи рішення;
- 3) перевірка, чи погіршує новела правове становище;
- 4) з'ясування, чи правовідносини тривають або вже є завершеними остаточним судовим рішенням.

Саме цей тест, а не механічне поширення єдиного режиму на весь комплексний Закон, забезпечує правову визначеність.

9. Обмеження щодо юридичної особи: пропорційність, ефективний судовий контроль та стандарти змагальності. Обмеження, передбачені ст. 483⁻⁵ КПК України (а також процедура їх ініціювання й перегляду у ст.ст. 483⁻⁶–483⁻⁹ КПК України), за інтенсивністю втручання часто наближаються до «попередніх санкцій»: вони здатні блокувати контракти, доступ до публічних ресурсів, фінансові операції або управлінські рішення. Тому ключовим стає не лише формальне існування судового дозволу, а й якість судового контролю та реальна змагальність процедури.

Сучасний європейський підхід полягає не лише в розширенні складів правопорушень щодо юридичних осіб, а й у підпорядкуванні інструментів розслідування принципу пропорційності. Стаття 13 і відповідні положення преамбули Директиви (ЄС) 2024/1226 вимагають наявності ефективних інструментів розслідування, належних і пропорційних характеру та

тяжкості правопорушення [7]. Національні імплементації 2026 року підтверджують практичну вагу цього стандарту: Німеччина істотно підвищила кримінально-правовий ризик і максимальні корпоративні штрафи, а Італія поєднала нові склади правопорушень із санкціями, прив'язаними до обороту, та іншими заходами за Декретом № 231/2001 [8–11]. Саме тому український режим обмежувальних заходів повинен супроводжуватися посиленням судовим контролем, а не лише більшою інструментальною жорсткістю.

ЄСПЛ наполягає, що процесуальна рівність сторін і можливість ефективно спростовувати доводи обвинувачення є ядром справедливого розгляду [35]. Для юридичних осіб додатково актуалізується захист ділових приміщень і даних за ст. 8 Конвенції та вимога достатніх гарантій проти свавілля під час втручання держави в корпоративну сферу [36; 37]. У контексті корпоративних перевірок та інспекцій ЄСПЛ підкреслював, що за відсутності попереднього судового дозволу держава повинна забезпечити сильний і дієвий подальший контроль; інакше втручання може бути визнано непропорційним [53; 54].

Показовими для тимчасових заходів є справи, у яких компанії оскаржували судові заборони або інші обмеження: практика ЄСПЛ підтверджує потребу в ефективному судовому перегляді, коли такі заходи істотно впливають на майнові чи управлінські права компанії [55]. Український контекст також засвідчує чутливість цього сегмента: у справі *Gration Treyd, TOV v. Ukraine* ЄСПЛ розглянув проблеми, пов'язані з арештом і тривалим утриманням майна юридичної особи та ефективністю національних засобів захисту [56].

Специфічним «вузлом ризику» є можливість розгляду клопотання про застосування обмежень без участі представника юридичної особи (*ex parte*) за мотивом загрози втратити ефективність заходу. Такий виняток має бути тлумачений вузько: суд повинен вимагати від прокурора доведення реальної, конкретної та невідкладної загрози; ухвала має бути максимально мотивованою; а юридична особа повинна отримати негайний доступ до матеріалів, що обґрунтовують втручання, та право на швидкий *inter partes* (за участю сторін) перегляд. Без цього *ex parte* (без участі іншої сторони) модель перетворюється на інструмент процесуального дисбалансу.

Найновіша практика Суду ЄС додатково показує, що антиобхідна логіка (*anti-circumvention logic*) не звільняє суд від доказової дисципліни. У справах *T Trust, FZ AR ma SX* Суд підкреслив, що належність активів або контроль над ними можуть виводитися з фактичних обставин і безпідставно ускладнених юридичних структур, але саме такі обставини мають бути індивідуалізовані та належно встановлені [27]. Для застосування ст. 483⁷ КПК України це означає, що посилення прокурора на «ризик втрати ефективності заходу» чи на складність структури власності саме по собі не може замінити конкретний доказовий матеріал і мотивовану судову оцінку.

Обмеження щодо юридичної особи не можуть розглядатися ізольовано від загальних правил застосування заходів забезпечення кримінального провадження. Хоча гл. 37¹ КПК України вводить спеціальний інструмент, його застосування повинно підпорядковуватися принаймні тим самим базовим вимогам, що і загальний режим: наявності достатніх даних

про зв'язок юридичної особи з інкримінованим діянням, доведеній необхідності втручання, відсутності менш інвазивної альтернативи та можливості ефективного перегляду. У цьому сенсі ст.ст. 483⁵–483⁹ КПК України мають тлумачитися не як автономна зона прокурорської дискреції, а як спеціальний різновид заходів забезпечення з підвищеним стандартом судового контролю.

De lege ferenda пропонується посилити процесуальні запобіжники:

1) зробити участь адвоката обов'язковою для юридичної особи під час розгляду питань про застосування/продовження обмежень;

2) встановити короткий первинний строк дії обмеження (наприклад, 30 днів) із обов'язковим повторним переглядом судом за участю сторін;

3) прямо зобов'язати суд перевіряти пропорційність із урахуванням впливу на третіх осіб (працівників, контрагентів, кредиторів) та можливість менш інвазивних альтернатив;

4) передбачити процесуальні наслідки порушення гарантій (визнання доказів недопустимими/скасування обмеження), що дисциплінує сторону обвинувачення і підвищує якість судового контролю.

Цю логіку варто відобразити і в законодавчій техніці: «Розгляд клопотання без виклику представника юридичної особи допускається лише в разі доведення прокурором реальної, конкретної та невідкладної загрози втрати ефективності заходу. Ухвала, постановлена без виклику представника, підлягає невідкладному перегляду судом за участю сторін не пізніше п'яти днів з дня її постановлення. Участь захисника-адвоката в такому перегляді є обов'язковою».

10. Компаративні орієнтири та їх значення для української моделі. Порівняльний аналіз дозволяє окреслити як «точки зростання» української моделі, так і ризики, на які слід реагувати превентивно.

Подальший компаративний аналіз використовується не для опису національних систем як таких, а для відповіді на чотири функціональні питання, релевантні для української моделі:

(1) за якими правилами діяння фізичної особи атрибутується юридичній особі;

(2) хто та на яких умовах представляє юридичну особу у провадженні;

(3) які межі й гарантії мають угоди та інші позасудові способи врегулювання (*non-trial resolutions*);

(4) якими процесуальними запобіжниками обмежується втручання держави в майно, управління та конфіденційні комунікації компанії.

10.1. США: корпоративна кримінальна відповідальність, привілей конфіденційності (*privilege*) і межі самовикриття (*self-incrimination*). Для української теми американський досвід важливий насамперед трьома опорами. По-перше, рішення Верховного суду у справі *New York Central* закріпило можливість корпоративної кримінальної відповідальності за діяння агентів корпорації [57]. По-друге, справа *Upjohn* показала, що корпоративний привілей конфіденційності спілкування з адвокатом є інституційною передумовою внутрішніх розслідувань і правничої

допомоги компанії [45]. По-третє, у справі *Braswell* Верховний суд підтвердив, що корпорація не користується привілеєм за П'ятою поправкою в тому самому обсязі, що й фізична особа, особливо щодо корпоративних документів [50].

Американська модель також характеризується широкою практикою узгоджених способів врегулювання (*negotiated resolutions*) щодо юридичних осіб, що підвищує значення процесуальних запобіжників від надмірної дискреції обвинувачення. Для України це означає потребу у прозорих критеріях затвердження угоди судом, сильному стандарті перевірки добровільності, поінформованості та адекватності корпоративних зобов'язань, а також недопущенні того, щоб процесуальна вигода за співпрацю набувалася ціною руйнування привілею конфіденційності чи процесуальної автономії юридичної особи [25; 58].

10.2. Велика Британія: еволюція атрибуції та «*failure to prevent* (незапобігання)»-модель. Класичний британський підхід тривалий час спирався на доктрину «керівного розуму і волі» (*directing mind and will*): для покладення відповідальності на компанію необхідно було ідентифікувати посадову особу, яка уособлює її керівний розум. Показовим є рішення Палати лордів у справі *Tesco Supermarkets Ltd v Nattrass* [59]. Водночас сучасні реформи спрямовані на розширення кола осіб, чий дії можуть бути атрибутовані корпорації. Закон про економічні злочини та прозорість корпорацій 2023 року (*Economic Crime and Corporate Transparency Act 2023*) запровадив підхід «*senior manager*» («старший керівник») для низки економічних злочинів [60]. Паралельно розвиваються делікти «*failure to prevent*» («незапобігання»), зокрема щодо шахрайства, що посилюють роль корпоративних комплаєнс-процедур [61].

Для українського законодавця цей досвід важливий у двох аспектах. По-перше, він демонструє, що питання атрибуції дій фізичних осіб юридичній особі — це не лише матеріально-правова, а й процесуальна проблема (хто і як представляє компанію, як забезпечити відсутність конфлікту інтересів, які докази вважаються достатніми). По-друге, він підкреслює перспективність «комплаєнс-орієнтованих» стимулів, які можуть бути інтегровані у механізм угод і у критерії пропорційності обмежувальних заходів.

Новітня британська дискусія додає до класичної лінії *Tesco/Meridian* три важливі орієнтири. По-перше, справа KBR у Верховному суді Великої Британії показує, що питання екстериторіального примусу до надання документів у розслідуванні хабарництва є чутливим [62]. По-друге, офіційні керівні роз'яснення щодо незапобігання шахрайству (*failure to prevent fraud*), оновлені у 2025 році, прямо пов'язують корпоративний ризик відповідальності з якістю процедур запобігання шахрайству [61; 63]. По-третє, Керівні роз'яснення SFO щодо оцінювання корпоративної програми комплаєнсу 2025 року зміщують фокус на ефективність внутрішнього контролю під час прийняття рішень про кримінальне переслідування, ДРА, зовнішній моніторинг і призначення покарання. Для України це аргумент на користь прив'язки угод і обмежувальних заходів до перевіряваної якості

корпоративного комплаєнсу, але не підстава механічно імпортувати британські моделі атрибуції [64].

Окремо слід розмежувати іноземний елемент підстави відповідальності та екстериторіальну юрисдикцію. Згадка у ч. 2 ст. 96⁻³ КК України про підкуп службової особи іноземної держави не означає автоматичного поширення української кримінальної юрисдикції на будь-яке діяння за кордоном: юрисдикційний зв'язок має окремо встановлюватися за ст.ст. 6–8 КК України та відповідними міжнародними договорами, а збирання доказів за кордоном — здійснюватися через міжнародне співробітництво. Порівняльно це підтверджують дві різні законодавчі техніки. Американський FCPA прямо диференціює юрисдикційні підстави для емітентів, *domestic concerns* та інших осіб, пов'язуючи останніх із діями на території США [65]. Верховний суд Великої Британії у справі *KBR, Inc v Director of the Serious Fraud Office*, навпаки, відмовився презюмувати екстериторіальну дію владного повноваження вимагати документи без достатньо чіткої вказівки парламенту [62]. Отже, екстериторіальний контекст є релевантним для гл. 37⁻¹ КПК України, але як окремий юрисдикційний і доказовий фільтр, а не як аргумент на користь автоматичного розширення матеріальних підстав чи процесуальних повноважень [3; 62; 65].

У цьому контексті слушним є розмежування А. К. Дергачовим фактичної та функціональної (юрисдикційної) території держави, а також визначення екстериторіальної дії кримінальних процесуальних норм як юридичної фікції, допустимої лише щодо визначених об'єктів або осіб і на підставі норм міжнародного права [21]. Звідси випливає, що ст. 4 КПК України визначає просторову дію української процесуальної форми, але не створює самостійної матеріальної юрисдикції щодо будь-якого іноземного підкупу. Проведення дії за межами України потребує окремої правової підстави — міжнародного договору, механізму міжнародної правової допомоги або іншого прямо передбаченого законом юрисдикційного зв'язку; інакше зібрані матеріали ризикують не відповідати критеріям законності та допустимості доказів.

10.3. Франція: кримінальна відповідальність юридичних осіб та угоди СЖІР (угода в публічних інтересах). Французьке право прямо встановлює кримінальну відповідальність юридичних осіб за правопорушення, вчинені «від їхнього імені» органами або представниками (*Code pénal*, ст. 121-2) [66]. Судова практика наголошує на необхідності доведення зв'язку між діями органу чи представника та юридичною особою як умови відповідальності [67]. Окремий інтерес становить *convention judiciaire d'intérêt public* (СЖІР) — судова угода в публічних інтересах у справах про корупцію та пов'язані правопорушення, яка поєднує фінансові зобов'язання і комплаєнс-заходи із судовим контролем та участю спеціалізованих антикорупційних органів [68; 69].

Французький досвід цінний не лише існуванням кримінальної відповідальності юридичних осіб, а й тим, що СЖІР вбудована у щільну рамку судового та інституційного контролю. Рішення Конституційної ради

№ 2016–741 DC створило конституційний фон для Sapin II, а офіційні настанови Національної фінансової прокуратури деталізують критерії укладення і судового затвердження CJIP [70; 71]. Заява у справі *Bolloré v. France*, комунікована Уряду Франції, свідчить про потенційну конвенційну перевірку окремих аспектів узгодженого правосуддя; станом на дату цього дослідження рішення по суті не ухвалено [72]. Це важливе застереження і для української моделі угод.

10.4. Німеччина: адміністративно-штрафна модель та межі санкціонування. Німецька правова система традиційно не визнає «класичної» кримінальної відповідальності юридичних осіб, натомість застосовує механізм регуляторних штрафів до юридичних осіб та об'єднань осіб (OWiG (Закон Німеччини про адміністративні правопорушення), § 30) [73]. Цей підхід є важливим нагадуванням про принцип функціональної еквівалентності: держава може досягати цілей стримування і покарання корпоративних правопорушень різними правовими інструментами, але за будь-якої моделі ключовим залишається дотримання справедливої процедури, пропорційності та передбачуваності.

Новітній німецький розвиток показує логіку транспозиції Директиви (ЄС) 2024/1226. 15 січня 2026 р. Бундестаг ухвалив закон, яким переглянуто §§ 18, 19 Закону про зовнішньоекономічну діяльність та пов'язані приписи: численні умисні порушення, що раніше кваліфікувалися як адміністративні, переведено до сфери кримінального права; для окремих порушень у сфері товарів подвійного використання достатньою може бути груба необережність; максимальний корпоративний штраф у відповідному режимі підвищено до 40 млн євро [8; 9]. Для України важлива не буквальна транспозиція, а принцип: що інтенсивніше держава криміналізує корпоративні правопорушення, то вищими мають бути вимоги до визначеності обов'язків, професійного захисту та пропорційного судового контролю.

Для українського процесуального дизайну німецький досвід важливий не лише тим, що він спирається на модель OWiG (Закону Німеччини про адміністративні правопорушення), а й тим, як німецьке та європейське правосуддя реагують на вилучення матеріалів внутрішніх розслідувань і втручання у професійну таємницю. Практика Федерального конституційного суду Німеччини у справах, пов'язаних із *Jones Day*, та подальша оцінка ЄСПЛ у справах *Kock and Others, Jones Day* демонструють, що корпоративне розслідування без процесуальних запобіжників щодо привілею конфіденційності може перетворитися на інструмент непропорційного втручання. Для української гл. 37⁻¹ КПК України це аргумент на користь судового «фільтра» для привілейованих матеріалів [40–42].

10.5. Італія: транспозиція Директиви (ЄС) 2024/1226 як модель поєднання корпоративної відповідальності, обов'язків повідомлення і привілею конфіденційності. Італійський Законодавчий декрет від 30 грудня 2025 р. № 211, який набрав чинності 24 січня 2026 р., імплементував Директиву (ЄС) 2024/1226 комплексно: доповнив Кримінальний кодекс Італії ст.ст. 275-bis–275-decies, передбачив обов'язкову конфіскацію,

правила юрисдикції та супутні процесуальні зміни, а також включив нові правопорушення до системи відповідальності організацій за Декретом № 231/2001 [10; 11]. Нова ст. 25-octies.2 установила для юридичних осіб штрафи, прив'язані до світового обороту: 1–5 % (або 3–40 млн євро, якщо оборот неможливо визначити) за тяжчі правопорушення та 0,5–1 % (або 1–8 млн євро) за порушення інформаційних обов'язків.

Для процесуальної частини статті особливо важлива ст. 8 D.Lgs. № 211/2025: правники звільняються від обов'язку повідомляти інформацію про клієнта або надану клієнтом, якщо її отримано під час визначення правової позиції клієнта чи здійснення його захисту або представництва у провадженні перед судовим органом [10; 11]. Це підтверджує потребу чітко відмежувати професійну таємницю та захист юридичної особи від загального обов'язку співпраці з органами розслідування.

Водночас італійський матеріал не слід читати як заклик до механічного перенесення санкційного правозастосування ЄС на всю гл. 37¹ КПК України. Його цінність полягає в іншому: сучасна європейська імплементація може поєднувати корпоративну відповідальність, обов'язки повідомлення і привілей конфіденційності без внутрішньої суперечності. Отже, процесуальні гарантії не протистоять ефективності, а забезпечують її легітимність [10; 11].

10.6. Іспанія: судові стандарти представництва юридичної особи та комплаєнс-фактор. Іспанська модель кримінальної відповідальності юридичних осіб супроводжується активним формуванням судових стандартів щодо представництва та права на захист юридичної особи. У постанові STS 154/2016 Верховний суд звернув увагу на ситуацію, коли представник юридичної особи одночасно є обвинуваченою фізичною особою, і окреслив ризик порушення права компанії на захист [38]. Цей акцент є особливо релевантним для українського КПК, який допускає представництво керівником або працівником юридичної особи без спеціальних антиконфліктних запобіжників.

У сукупності компаративний матеріал підтверджує:

1) процесуальна автономізація проваджень щодо юридичних осіб є закономірною.

Водночас закономірність функціональної автономізації не означає єдино можливої кодифікаційної форми: чеська модель спеціального закону із субсидіарним застосуванням загального процесу і українська модель окремої глави КПК України є різними способами розв'язання спільного завдання [15; 30];

2) ключовими гарантіями виступають професійний захист, контроль за дискрецією обвинувачення в переговорах/угодах та ефективні механізми запобігання конфлікту інтересів;

3) комплаєнс-інфраструктура юридичної особи дедалі більше впливає на оцінку її процесуальної поведінки та пропорційність державного втручання.

Особливо показово, що дві держави, імплементуючи одну й ту саму Директиву (ЄС) 2024/1226, обрали різні техніки корпоративного санкціонування: Німеччина зберегла модель із фіксованою верхньою межею корпоративного штрафу до 40 млн євро, тоді як Італія запровадила санкції у межах 0,5–5 % світового обороту в системі Декрету № 231/2001 [8–11]. Це підтверджує функціональний, а не уніфікований характер європейської гармонізації: зближуються мінімальні стандарти ефективності, стримування, відповідальності юридичних осіб і належної процедури, але не обов'язково конкретні санкційні моделі. Для України важливішою є якість особливого порядку в КПК, а не механічне копіювання іноземних санкційних показників.

У ширшій перспективі поєднання справ *F SCS ma T Trust*, *FZ AR*, *SX* демонструє характерний подвійний рух сучасного права ЄС: з одного боку, підхід пріоритету сутності над формою у питаннях контролю над активами та протидії їх обходу; з іншого — посилення процесуальних меж доступу держави до привілейованих матеріалів [27; 43]. Саме така подвійна логіка, а не одновимірна «суворість», є, на нашу думку, найкращим орієнтиром для української гл. 37⁻¹ КПК України.

11. Висновки

1. Гл. 37⁻¹ КПК України сформувала самостійну спеціальну процесуальну форму застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру за підставами ч. 2 ст. 96⁻³ КК України. Водночас за підставами ч. 1 цієї статті зберігається загальний порядок. Системність спеціальної форми залежить від її узгодженого застосування із загальними засадами кримінального провадження — насамперед правом на справедливий розгляд, змагальністю, рівністю сторін та ефективним апеляційним контролем [14, с. 365–369]. Початок цієї спеціальної форми має залишатися формальним — через постанову прокурора або ухвалу суду; гарантійний дефіцит доцільно усувати не прив'язкою до суб'єктивного моменту «появи достатніх даних», а зовнішньо верифікованими процесуальними тригерами формалізації та раннім каналом захисту власників і кінцевих бенефіціарних власників.

2. У провадженнях за загальними підставами ч. 1 ст. 96⁻³ КК України центральним залишається доведення діяння уповноваженої фізичної особи та його вчинення від імені й в інтересах юридичної особи. Натомість спеціальні підстави ч. 2 цієї статті охоплюють чотири автономні моделі зв'язку, зокрема незабезпечення нагляду та/або контролю, і застосовуються незалежно від установлення конкретної фізичної особи та притягнення її до кримінальної відповідальності. Отже, предмет доказування має визначатися не абстрактною «подвійністю», а конкретною законною підставою, на яку посиляється прокурор [14, с. 359–364].

3. Чинна редакція ст. 483⁻² КПК України надто широко визначає коло можливих представників юридичної особи і водночас нечітко розмежовує представництво та професійний захист.

De lege ferenda слід:

(а) заборонити представництво юридичної особи підозрюваним або обвинуваченим у цьому ж провадженні та іншою особою з очевидним конфліктом інтересів;

(б) відмежувати права представника від прав захисника;

(в) зробити участь адвоката обов'язковою у сегментах із підвищеним процесуальним ризиком;

(г) передбачити імперативний розгляд клопотань власників і кінцевих бенефіціарних власників юридичної особи про їх допит або долучення поданих матеріалів до формалізації спеціального провадження.

4. Досягнення загальноєвропейського стандарту справедливості корпоративного провадження неможливе без прямої інтеграції до КПК України режиму захисту професійної таємниці та привілейованих матеріалів юридичної особи. Лінія *AM&S — Akzo Nobel — F SCS* у праві ЄС, а також практика ЄСПЛ і Федерального конституційного суду Німеччини щодо *Jones Day, Kock* показують, що конфіденційність юридичної допомоги є структурною гарантією, а не факультативним процесуальним бонусом.

5. Темпоральна дія новел 2024 року має оцінюватися диференційовано. Процесуальні приписи застосовуються до дій і рішень, що розпочинаються або приймаються після набрання ними чинності, відповідно до ст. 5 КПК України. Натомість нові або більш обтяжливі матеріально-правові підстави та види заходів не повинні застосовуватися до діянь, учинених раніше. Таке розмежування відповідає принципам правової визначеності та незворотності більш суворого закону.

6. Обмежувальні заходи щодо юридичної особи потребують посиленого стандарту пропорційності, мотивованості та змагальності. Спеціальні обмеження (*special restrictions*) — це не «вільна процесуальна зона», а спеціальний різновид заходів забезпечення кримінального провадження, який має зчитуватися у зв'язку зі ст.ст. 132, 172–174 КПК України і супроводжуватися підвищеним судовим контролем.

7. Досвід Німеччини та Італії підтверджує, що сучасне європейське правозастосування щодо юридичних осіб поєднує посилення криміналізації та корпоративних санкцій із вимогами професійної таємниці, пропорційності інструментів розслідування і належної процедури [8–11]. Для України головне завдання полягає не в копіюванні окремих санкційних моделей, а в побудові процедурно надійного режиму представництва, захисту і судового контролю у провадженні за гл. 37⁻¹ КПК України, з урахуванням розмежування загального і спеціального порядків, висвітленого у підрозд. 2.7 монографії [14, с. 356–369]. Практика Суду ЄС у справах *T Trust, FZ AR та SX* додатково свідчить, що під час оцінювання контролю над активами дедалі більшого значення набувають фактичний контроль і вигодонабуття, однак перенесення цієї логіки до українського особливого порядку можливе лише в межах чітких законодавчих критеріїв, змагального перегляду та індивідуалізованого судового мотивування [27].

8. Угода за ст.ст. 483⁻¹⁷–483⁻¹⁹ КПК України має змішану функціональну природу, поєднуючи визнання корпоративного зв'язку, погодження

заходів і співпрацю. Через відсутність у ст. 483¹⁹ чітких підстав для відмови в затвердженні угоди закон має прямо встановити адаптований судовий тест законності, добровільності, фактичної обґрунтованості, пропорційності, відсутності конфлікту інтересів, здійсненості зобов'язань та захисту прав третіх осіб [17; 34].

9. Іноземний елемент підкупу не є самодостатньою підставою екстериторіальної юрисдикції. Застосування гл. 37¹ КПК України потребує окремого встановлення юрисдикційного зв'язку за ст.ст. 6–8 КК України та дотримання правил міжнародного співробітництва; спеціальна процесуальна форма не може розширювати межі дії матеріального кримінального закону [3; 62; 65].

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення механізмів притягнення юридичних осіб до відповідальності за підкуп посадових осіб іноземних держав. Закон України від 04.12.2024 р. № 4111–IX. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4111-20> (дата звернення: 22.06.2026).
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651–VI. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 22.06.2026).
3. Convention on Combating Bribery of Foreign Public Officials in International Business Transactions (adopted 21 November 1997). Official text (PDF). OECD Legal Instruments. URL: <https://legalinstruments.oecd.org/public/doc/205/205.en.pdf> (accessed 22.06.2026).
4. The OECD Working Group on Bribery in International Business Transactions. 2025 Annual Report. *Organisation for Economic Co-operation and Development*. URL: <https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-sub-issues/fighting-foreign-bribery/the-oecd-working-group-on-bribery-2025-annual-report.pdf> (accessed 22.06.2026).
5. Про приєднання України до Конвенції про боротьбу з підкупом іноземних посадових осіб у міжнародних ділових операціях. Закон України від 10.03.2026 р. № 4811–IX. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4811-20> (дата звернення: 4.07.2026).
6. Проект Закону про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про запобігання корупції» у зв'язку з приєднанням України до Конвенції про боротьбу з підкупом іноземних посадових осіб у міжнародних ділових операціях (№ 15056 від 06.03.2026 р.). *Верховна Рада України*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/CardByRn?regNum=15056&conv=9> (дата звернення: 4.07.2026).
7. Directive (EU) 2024/1226 of the European Parliament and of the Council of 24 April 2024 on the definition of criminal offences and penalties for the violation of Union restrictive measures and amending Directive (EU)

- 2018/1673. OJ L, 2024/1226, 29.4.2024. *EUR-Lex*. ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1226/oj> (accessed 22.06.2026).
8. Gesetz zur Anpassung von Straftatbeständen und Sanktionen bei Verstößen gegen restriktive Maßnahmen der Europäischen Union, BGBl. 2026 I Nr. 27 vom 05.02.2026. *Bundesgesetzblatt*. URL: <https://www.recht.bund.de/bgbl/1/2026/27/VO.html> (accessed 22.06.2026).
9. Gesetz zu Sanktionen bei Verstößen gegen restriktive EU-Maßnahmen beschlossen (15.01.2026). *Deutscher Bundestag*. URL: <https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2026/kw03-de-eu-massnahmen-1134338> (accessed 22.06.2026).
10. Decreto legislativo 30 dicembre 2025, n. 211, Attuazione della direttiva 2024/1226/UE del Parlamento europeo e del Consiglio, del 24 aprile 2024, relativa alla definizione dei reati e delle sanzioni per la violazione delle misure restrittive dell'Unione e che modifica la direttiva (UE) 2018/1673. (26G00003) (GU Serie Generale n.6 del 09-01-2026). Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana. URL: <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2026/01/09/26G00003/SG> (accessed 22.06.2026).
11. Santoro C., Scassellati-Sforzolini G., Checcacci G., Onorato P. M. Italy Introduces New Criminal Offenses and Corporate Liability for Breaches of EU Sanctions (20.01.2026). Cleary Foreign Investment and International Trade Watch. *Cleary Gottlieb Steen & Hamilton LLP*. URL: <https://www.clearytradewatch.com/2026/01/italy-introduces-new-criminal-offenses-and-corporate-liability-for-breaches-of-eu-sanctions/> (accessed 22.06.2026).
12. Arlen J. Prosecuting Beyond the Rule of Law: Corporate Mandates Imposed Through Deferred Prosecution Agreements. NYU School of Law, Public Law Research Paper No. 16-13; NYU Law and Economics Research Paper No. 16-14. 2016. 45 p. *SSRN*. URL: <https://ssrn.com/abstract=2767065>.
13. Shiner R., Ho H. Deferred Prosecution Agreements and the Presumption of Innocence (08.01.2018). *Criminal Law and Philosophy, Forthcoming*. *SSRN*. URL: <https://ssrn.com/abstract=3098570>.
14. Хабарництво: кваліфікація, правові наслідки, кримінальне провадження / за ред. М. І. Хавронюка. Київ : Ваіте, 2026. 546 с. ISBN 978-617-7627-84-4. *Національний університет «Кієво-Могилянська академія»*. URL: https://law.ukma.edu.ua/wp-content/uploads/2026/06/260522_1109_Habarnyctvo_A5_PQ_546pages.pdf (дата звернення: 22.06.2026).
15. Бабаєва О. В., Даценко Д. О., Прохорова Г. О. Особливості кримінального провадження щодо застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру в спеціальному порядку. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 6. С. 190–194. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-6/39>.
16. Гловюк І. В. Правнича допомога у разі застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру у спеціальному порядку (30.01.2025). *Вища школа адвокатури НААВ*. URL: <https://www.hsa.org.ua/lectors/glovyuk-iryna/articles/pravnica-dopomoga-u-razi-zastosuvannia-do-iuridicnovi-osobi-zaxodiv-kriminalno-pravovogo-xarakteru-u-specialnomu-poriadku> (дата звернення: 13.07.2026).
17. Сіроткіна М. В. Теорія та практика реалізації права на компроміс у кримінальному процесі України. Дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09.

- Київ, 2021. 497 арк. *Електронний репозитарій НАВС*. URL: <https://elar.navs.edu.ua/bitstreams/8cc216c9-18a1-4f3b-9883-acbd8103510b/download> (дата звернення: 13.07.2026).
18. Басиста І. В., Дроздов О. М. Зворотна дія в часі закону про кримінальну відповідальність у разі декриміналізації дрібної крадіжки. *Європейський правничий часопис*. 2024. Вип. 4. С. 53–63. [https://doi.org/10.36919/3041-1149\(Print\).4.2024.53-63](https://doi.org/10.36919/3041-1149(Print).4.2024.53-63).
 19. Дроздов О. М., Марочкін О. І. Закриття кримінального провадження у зв'язку з втратою чинності законом, яким встановлювалася кримінальна протиправність діяння. *Правові новели*. 2023. № 19. С. 185–203. <https://doi.org/10.32847/ln.2023.19.25>.
 20. Дроздова О. М., Дроздова О. В. Актуальні питання дії кримінального процесуального закону в часі (на прикладах продовження строків досудового розслідування). *Право та державне управління*. 2022. № 2. С. 261–270. <https://doi.org/10.32840/pdu.2022.2.37>.
 21. Дергачов А. К. Дія кримінальних процесуальних норм в часі, просторі та за колом осіб. Дис. ... д-ра філос. : 08 Право / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2026. 222 арк. *Electronic Archive-Repository of the Yaroslav Mudryi National Law University* (eNULAUIR). URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/21047> (дата звернення: 13.07.2026).
 22. Horder J. Corporate criminal liability under the Economic Crime and Corporate Transparency Act 2023. *Legal Studies*. 2025. Vol. 45, Iss. 1. P. 1–16. <https://doi.org/10.1017/lst.2024.46>.
 23. Sarch A. Collective Knowledge and the Limits of the Expanded Identification Doctrine. *Oxford Journal of Legal Studies*. 2024. Vol. 44, Iss. 4. P. 920–948. <https://doi.org/10.1093/ojls/ggae025>.
 24. Korkka-Knuts H., Melander S. Contours of a principled corporate sanction policy in the EU: Exploring a constitutionally justified balance between criminal and administrative sanctions. *New Journal of European Criminal Law*. 2025. Vol. 16, Iss. 1. P. 31–52. <https://doi.org/10.1177/20322844241311108>.
 25. Haugh T., McCartney M. DPA Discounts. *American Criminal Law Review*. 2024. Vol. 61, Iss. 1. P. 35–82. SSRN. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4856585>.
 26. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно відповідальності юридичних осіб. Закон України від 23.04.2013 р. № 314–VII. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-18> (дата звернення: 22.06.2026).
 27. Restrictive measures: the freezing of assets held by a trust is compatible with EU law : Press Release No 73/26 on Judgments of the Court in Case C-483/23, T Trust, and in Joined Cases C-428/24, FZ AR, and C-476/24, SX. Luxembourg, 21 May 2026. 2 p. *Court of Justice of the European Union*. URL: <https://curia.europa.eu/site/upload/docs/application/pdf/2026-05/cp260073en.pdf> (accessed 22.06.2026).
 28. Case of A. Menarini Diagnostics S.R.L. v. Italy : Judgment of the European Court of Human Rights of 27 September 2011, application no. 43509/08.

- HUDOC*. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-106438> (accessed 22.06.2026).
29. Case of Grande Stevens and Others v. Italy : Judgment of the European Court of Human Rights of 4 March 2014, applications nos. 18640/10, 18647/10, 18663/10, 18668/10 and 18698/10. *HUDOC*. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-141794> (accessed 22.06.2026).
30. Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim [Act No. 418/2011 Coll., on Criminal Liability of Legal Entities and Proceedings Against Them]. Ministerstvo vnitra České republiky. URL: <https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?id=23565&type=z> (accessed 13.07.2026).
31. Продовження розгляду справи за конституційною скаргою Самборської Тетяни Леонідівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 309, пункту 2 частини другої статті 428 Кримінального процесуального кодексу України у формі письмового провадження (26.11.2025). Конституційний Суд України. URL: <https://ccu.gov.ua/kategoriya/2025> (дата звернення: 22.06.2026).
32. Порядок денний засідань Конституційного Суду України на 09–11 червня 2026 р. Конституційний Суд України. URL: <https://ccu.gov.ua/publikacija/poryadok-dennyy-zasidan-ksu-na-9-11-cherhvnya-2026-r> (дата звернення: 22.06.2026).
33. Ухвала Другого сенату Конституційного Суду України від 23.07.2025 р. № 30-2(II)/2025 у справі № 3-21/2025(38/25). Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v030u710-25> (дата звернення: 22.06.2026).
34. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного кримінального суду від 07.04.2020 р. у справі № 761/13021/19, провадження № 51-409км20. Верховний Суд. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/938393/> (дата звернення: 13.07.2026).
35. Case of DRAFT-OVA a.s. v. Slovakia : Judgment of the European Court of Human Rights of 9 June 2015, application no. 72493/10. *HUDOC*. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-155101> (accessed 22.06.2026).
36. Case of Société Colas Est and Others v. France : Judgment of the European Court of Human Rights of 16 April 2002, application no. 37971/97. *HUDOC*. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60431> (accessed 22.06.2026).
37. Case of Bernh Larsen Holding AS and Others v. Norway : Judgment of the European Court of Human Rights, First Section, of 14 March 2013, application no. 24117/08. *HUDOC*. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-117133> (accessed 22.06.2026).
38. El Tribunal Supremo aprecia por primera vez la responsabilidad penal de las personas jurídicas (29.02.2016). Poder Judicial España. Comunicación Poder Judicial. URL: <https://www.poderjudicial.es/cgpi/es/Poder-Judicial/Noticias-Judiciales/El-Tribunal-Supremo-aprecia-por-primera-vez-la-responsabilidad-penal-de-las-personas-juridicas> (accessed 22.06.2026).
39. Rowland v. California Men's Colony, Unit II Men's Advisory Council : Judgment of the Supreme Court of the United States of 12 January 1993, 506 U.S. 194. Justia U.S. Supreme Court Center. URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/506/194> (accessed 22.06.2026).

40. Case of Kock and Others v. Germany and Jones Day v. Germany : Decision of the European Court of Human Rights, Fourth Section, of 22 October 2024, applications nos. 1022/19 and 1125/19. *HUDOC*. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-238295> (accessed 18.04.2026).
41. BVerfG, Beschluss der 3. Kammer des Zweiten Senats vom 27. Juni 2018 — 2 BvR 1287/17, 2 BvR 1583/17. *Bundesverfassungsgericht*. URL: https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/2018/06/rk20180627_2bvr128717.html (accessed 22.06.2026).
42. Constitutional complaints relating to the search of a law firm in connection with the “diesel emissions scandal” unsuccessful : Press Release No. 57/2018 of 6 July 2018. *Bundesverfassungsgericht*. URL: <https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Pressemitteilungen/EN/2018/bvg18-057.html> (accessed 22.06.2026).
43. Judgment of the Court of Justice of the European Union of 26 September 2024 in Case C-432/23, F SCS and Ordre des avocats du Barreau de Luxembourg v. Administration des contributions directes. ECLI:EU:C:2024:791. *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62023CJ0432> (accessed 22.06.2026).
44. Special Commissioner and Another, Ex P Morgan Grenfell & Co Ltd, R v : Judgment of the House of Lords of 16 May 2002, [2002] UKHL 21. *BAILII*. URL: <https://www.bailii.org/uk/cases/UKHL/2002/21.html> (accessed 22.06.2026).
45. Upjohn Co. v. United States : Judgment of the Supreme Court of the United States of 13 January 1981, No. 79-886, 449 U.S. 383. *Justia U.S. Supreme Court Center*. URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/449/383/> (accessed 28.02.2026).
46. Judgment of the Court of 18 May 1982 in Case 155/79, AM & S Europe Limited v Commission of the European Communities. European Court Reports 1982, p. 01575. ECLI:EU:C:1982:157. *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:61979CJ0155> (accessed 22.06.2026).
47. Judgment of the Court, Grand Chamber, of 14 September 2010 in Case C-550/07 P, Akzo Nobel Chemicals Ltd and Akros Chemicals Ltd v European Commission. European Court Reports 2010 I-08301. ECLI:EU:C:2010:512. *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:62007CJ0550> (accessed 22.06.2026).
48. Case of Saunders v. the United Kingdom : Judgment of the European Court of Human Rights of 17 December 1996, application no. 19187/91. *HUDOC*. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58009> (accessed 22.06.2026).
49. Judgment of the Court of 18 October 1989 in Case 374/87, Orkem v Commission of the European Communities. European Court Reports 1989, p. 03283. ECLI:EU:C:1989:387. *EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:61987CJ0374> (accessed 22.06.2026).
50. Braswell v. United States : Judgment of the Supreme Court of the United States of 22 June 1988, No. 87-3, 487 U.S. 99. *GovInfo*. URL: <https://www.govinfo.gov/app/details/USREPORTS-487/USREPORTS-487-99> (accessed 22.06.2026).

51. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Національного банку України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 58 Конституції України (справа про зворотну дію в часі законів та інших нормативно-правових актів) від 09.02.1999 р. № 1–рп/99. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-99> (дата звернення: 22.06.2026).
52. Case of Scoppola v. Italy (No. 2) [GC] : Judgment of the European Court of Human Rights of 17 September 2009, application no. 10249/03. HUDOC. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-94135> (accessed 13.07.2026).
53. Case of Delta Pekárny a.s. v. the Czech Republic : Judgment of the European Court of Human Rights of 2 October 2014, application no. 97/11. HUDOC. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-147075> (accessed 22.06.2026).
54. De Bellis M. Multi-level Administration, Inspections and Fundamental Rights: Is Judicial Protection Full and Effective? *German Law Journal*. 2021. Vol. 22. P. 416–440. <https://doi.org/10.1017/glj.2021.14>.
55. Case of Pekárny a cukrárny Klatovy, a.s. v. the Czech Republic : Judgment of the European Court of Human Rights, Fifth Section, of 12 January 2012, applications nos. 12266/07, 40059/07, 36038/09 and 47155/09. HUDOC. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-108508> (accessed 22.06.2026).
56. Case of Gratiot Treid, TOV v. Ukraine : Judgment of the European Court of Human Rights of 22 February 2024, application no. 9166/14. HUDOC. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-231089> (accessed 22.06.2026).
57. New York Central R. Co. v. United States : Judgment of the Supreme Court of the United States of 23 February 1909, No. 57, 212 U.S. 481. *Justia U.S. Supreme Court Center*. URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/212/481> (accessed 22.06.2026).
58. Arlen J. Corporate Criminal Enforcement in the United States: Using Negotiated Settlements to Turn Potential Corporate Criminals into Corporate Cops. NYU School of Law, Public Law Research Paper No. 17-12; NYU Law and Economics Research Paper No. 17-09. 1 April 2017. SSRN. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2951972>.
59. Tesco Supermarkets Ltd v Nattrass : Judgment of the House of Lords of 31 March 1971, [1971] UKHL 1, [1972] AC 153. *BAILII*. URL: <http://www.bailii.org/uk/cases/UKHL/1971/1.html> (accessed 28 February 2026).
60. Economic Crime and Corporate Transparency Act 2023, c. 56, section 196 “Attributing criminal liability for economic crimes to certain bodies”. 2023. *Legislation.gov.uk*. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2023/56/section/196/enacted> (accessed 22.06.2026).
61. Economic Crime and Corporate Transparency Act 2023: Guidance to organisations on the offence of failure to prevent fraud. 06.11.2024, updated 10.10.2025. *GOV.UK*. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/offence-of-failure-to-prevent-fraud-introduced-by-eccta> (accessed 22.06.2026).
62. R (on the application of KBR, Inc) v Director of the Serious Fraud Office : Judgment of the Supreme Court of the United Kingdom of 05.02.2021, [2021] UKSC 2, Case ID UKSC/2018/0215. *The Supreme Court*. URL: <https://www.supremecourt.uk/cases/uksc-2018-0215> (accessed 22.06.2026).

63. New failure to prevent fraud guidance published (06.11.2024). *GOV.UK*. URL: <https://www.gov.uk/government/news/new-failure-to-prevent-fraud-guidance-published> (accessed 22.06.2026).
64. SFO Guidance on Evaluating a Corporate Compliance Programme (26.11.2025). *GOV.UK*. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/sfo-guidance-on-evaluating-a-corporate-compliance-programme> (accessed 22.06.2026).
65. Foreign Corrupt Practices Act of 1977, as amended, 15 U.S.C. §§ 78dd-1–78dd-3. Office of the Law Revision Counsel, U.S. House of Representatives. URL: <https://uscode.house.gov/view.xhtml?edition=prelim&path=%2Fprelim%40title15%2Fchapter2B> (accessed 13.07.2026).
66. Code pénal. Article 121-2. Version en vigueur depuis le 31.12.2005. *Légifrance*. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000006417204 (accessed 22.06.2026).
67. Cour de cassation, Chambre criminelle. Arrêt du 06.09.2016, n° 14-85.205, ECLI:FR:CCASS:2016:CR03425. *Légifrance*. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/juri/id/JURITEXT000033108368> (accessed 22.06.2026).
68. La convention judiciaire d'intérêt public. *Agence française anticorruption*. URL: <https://www.agence-francaise-anticorruption.gouv.fr/fr/convention-judiciaire-dinteret-public> (accessed 22.06.2026).
69. Conventions judiciaires d'intérêt public (10.06.2026). *Ministère de la Justice*. URL: <https://www.justice.gouv.fr/documentation/ressources/conventions-judiciaires-dinteret-public> (accessed 22.06.2026).
70. Décision n°2016-741 DC du 08.12.2016, Loi relative à la transparence, à la lutte contre la corruption et à la modernisation de la vie économique. *Conseil constitutionnel*. URL: <https://www.conseil-constitutionnel.fr/decision/2016/2016741DC.htm> (accessed 22.06.2026).
71. Lignes directrices sur la mise en œuvre de la convention judiciaire d'intérêt public (16.01.2023). Parquet national financier. *Tribunal judiciaire de Paris*. URL: <https://www.tribunal-de-paris.justice.fr/sites/default/files/2023-01/Lignes%20directrices%20sur%20la%20mise%20en%20oeuvre%20de%20la%20convention%20judiciaire%20d%27int%C3%A9r%C3%AAt%20public%20PNF%20version%20sign%C3%A9e.pdf> (accessed 22.06.2026).
72. Bolloré c. France et 1 autre affaire : affaire communiquée, Cinquième section, 29.05.2024, requêtes nos 3815/24 et 6524/24. *HUDOC*. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-234536> (accessed 22.06.2026).
73. Ordnungswidrigkeiten (OWiG) vom 24.05.1968, in der Fassung der Bekanntmachung vom 19.02.1987 (BGBl. I S. 602), zuletzt geändert durch Art. 21 Gesetz vom 22.12.2025 (BGBl. 2025 I Nr. 349). *Gesetze im Internet*. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/owig_1968/OWiG.pdf (accessed 31.05.2026).

Надійшла до редакції 23.06.2026
Прийнята до друку 30.07.2026

Опублікована онлайн 04.08.2026
Опублікована 30.08.2026

Oleksandr DROZDOV, Mykhailo KARPENKO

(Yaroslav Mudryi National Law University)

Olena DROZDOVA

(Private Higher Education Establishment «Academician Stepan Demianchuk International University of Economics and Humanities»)

Olga PANCHENKO

(Kharkiv District Administrative Court)

Proceedings Concerning the Application of Criminal Measures to a Legal Entity: Special Procedural Form, Representation and Judicial Control

Law of Ukraine No. 4111–IX of 4 December 2024 introduced Chapter 37⁻¹ into the Criminal Procedure Code of Ukraine and created a special procedural regime for applying criminal-law measures to legal entities on the grounds set out in Article 96-3(2) of the Criminal Code, alongside the general procedure applicable to the grounds in Article 96-3(1). The article addresses three interrelated questions: whether Chapter 37⁻¹ amounts to an autonomous special procedural form; what minimum standard of procedural status, representation and defence of a legal entity is required in the light of the European Convention on Human Rights, EU law and comparative experience; and what criteria of legal certainty, proportionality and judicial control should govern interim restrictions, agreements and the temporal operation of the 2024 amendments. Methodologically, the study combines systemic, formal-legal and functional comparative analysis, with primary emphasis on the case law of the ECtHR, the Court of Justice of the European Union, the US Supreme Court, the UK Supreme Court, the German Federal Constitutional Court, the Spanish Supreme Court, and relevant French judicial and quasi-judicial materials. It also includes a provision-by-provision comparison of Articles 483⁻¹ to 483⁻²² of the CPC of Ukraine with analogous institutions of the general procedure, making it possible to distinguish justified special rules from legislative solutions that dilute procedural safeguards. The article argues that Chapter 37⁻¹ constitutes a special procedural form for proceedings based on Article 96-3(2) of the Criminal Code, but that its current design is only partially integrated into the general architecture of criminal procedure. The most vulnerable elements are not the formal linkage of the commencement of the special track to a prosecutor's decision or a court ruling as such, but the absence of externally verifiable safeguards against de facto proceedings concerning a legal entity outside the special status, the conflation of representation and defence functions, the absence of adequate conflict-of-interest safeguards, the reduced standard of disclosure, the risks inherent in ex parte restrictions, and the incomplete regulation of legal professional privilege and self-incrimination in the corporate context. Based on comparative materials and the provision-specific analysis, the article substantiates the need to differentiate legislatively between the status of a legal entity's representative and defence counsel, to establish a special regime for the protection of professional secrecy, to require mandatory participation of counsel in proceedings concerning interim restrictions and agreements, to provide an early procedural channel for the protection of owners and ultimate beneficial owners before the special track is formalized, and to adopt a differentiated approach to the temporal effect of the 2024 amendments. Targeted amendments to Articles 3, 5, 7, 483⁻¹, 483⁻², 483⁻⁷ and 483⁻¹¹, as well as related provisions of the CPC of Ukraine, are proposed.

Keywords: criminal proceedings, legal entity, representation and defence, legal professional privilege, self-incrimination, interim restrictions, judicial control, corporate enforcement, OECD Anti-Bribery Convention.

Декларації

Внесок авторів. О. Дроздов — концепція, методологія, наукове керівництво, аналіз і написання тексту; М. Карпенко — збір нормативних матеріалів і судової практики, постатейний аналіз гл. 37⁻¹ КПК України, написання та редагування; О. Дроздова — аналіз права Європейського Союзу, практики ЄСПЛ і порівняльно-правових джерел, написання компаративної частини та редагування; О. Панченко — аналіз національної судової практики і проблем судового контролю, критичний перегляд тексту. Усі автори схвалили остаточну редакцію та несуть спільну відповідальність за її зміст.

Фінансування. Дослідження виконано без зовнішнього фінансування.

Конфлікт інтересів. О. Дроздов є членом редакційної колегії наукового журналу «Університетські наукові записки». Автори заявляють, що інші конфлікти інтересів відсутні.

Використання штучного інтелекту. Для мовного редагування тексту (стиль, граматики, переклад), покращення формулювань без зміни змісту, допомоги у структуруванні тексту (логіка викладу, підзаголовки), технічної допомоги (оформлення тексту, узгодження термінології) використано ChatGPT (OpenAI). Концепція, методологія, аналіз джерел, аргументація та висновки статті сформовані авторами самостійно. Автори перевірили текст і несуть повну відповідальність за його зміст.

Редакційна примітка. О. Дроздов не брав участі в редакційному опрацюванні статті, доборі рецензентів, організації рецензування та прийнятті рішення щодо її публікації. Стаття пройшла рецензування за загальною редакційною процедурою журналу.